

JYU REPORTS 48

Aija Virtanen

SAAVUTETTAVUUDEN JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMINEN SOSIAALITYÖN KOULUTUKSESSA

**Toimenpiteet maahanmuuttaneiden tavoittamisen, pääsyn
ja opintojen aikaisen tuen muotojen kehittämiseksi**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2024

Cover illustration: Aija Virtanen

Copyright © 2024 Author and University of Jyväskylä

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0431-0>

ISBN 978-952-86-0431-0 (PDF)

URN:ISBN:978-952-86-0431-0

DOI: <https://doi.org/10.17011/jyureports/2024/48>

ISSN 2737-0046

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0).

Sisällys

Tiivistelmä	4
1 Selvityksen tausta, tarve ja toteutus	5
1.1. Yliopistot avainasemassa koulutuksellisen saavutettavuuden edistämässä	5
1.2. Keskiössä saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen Jyväskylän yliopiston sosiaalityön koulutuksessa.....	7
1.3. Selvityksen toteutus	8
2 Tavoittaminen, pääsy ja opintojen aikaisen tuen muodot	9
2.1. Maahanmuuttaneet tilastojen valossa	9
2.1.1. Maahanmuuttaneet Jyväskylän yliopistossa	9
2.1.2. Maahanmuuttaneet sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa	11
2.2. Tavoittaminen ja markkinoinnin kohdentaminen	11
2.3. Pääsyn esteiden purkaminen	14
2.3.1. Kandidaatti- ja maisteriohjelman sekä maisteriohjelman yhteisvalinnan kehittäminen	14
2.3.2. Avoimen väylän kehittäminen	16
2.3.3. Uuden valintaväylän avaaminen	17
2.3.4. Suomen kielen taidon osoittamisen vaihtoehtoiset tavat.....	20
2.4. Opintojen aikainen tuki ja ohjaus.....	23
2.4.1. Opintojen ohjauksen ja kielipolun suunnittelun työkalut	23
2.4.2. Kielellisesti saavutettavan opetuksen kehittäminen.....	24
2.5. Ulkomaisten tutkintojen tunnistaminen ja tunnustaminen	27
2.5.1. Ammattioikeuden hakeminen	27
2.5.2. Kielitaito este korvaavien toimenpiteiden suorittamiselle	28
2.5.3. Kelpoisuuskokeeseen valmistautumisen käytänteiden kehittäminen	29
3 Yhdenvertainen ja saavutettava korkeakoulutus kuuluu kaikille	31
4 Toimenpiteet saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi	34
Lähteet.....	38
Kirjoittaja	41

Tiivistelmä

Koulutus- ja työmarkkinat ovat eriytyneet. Maahanmuuttaneiden on vaikea työllistyä korkeakoulututkintoa edellyttäviin, kielellisesti vaativiin sote-alan asiantuntija-tehtäviin. Erityisesti sosiaalityössä on tunnistettu tarve maahanmuuttaneiden alalle kouluttautumiselle: työntekijöiden tulisi edustaa väestöpohjaa nykyistä paremmin ja vastata yhä moninaistuvan asiakaskunnan tarpeisiin. Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa halutaankin edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja etsiä keinoja siihen, miten maahanmuuttaneiden edustusta sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa voidaan lisätä. Tässä selvityksessä tarkastellaan sitä, a) miten maahanmuuttaneita voitaisiin tavoittaa sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin nykyistä paremmin, b) miten mahdollisuuksia päästä tutkinto-opiskelijaksi voitaisiin parantaa ja c) millaista tukea maahanmuuttaneille tulisi opintojen aikana tarjota. Selvityksessä esitetään toimenpiteet sosiaalityön tutkinto-ohjelmien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Vaikka tässä selvityksessä huomio kohdistuu yksittäiseen koulutukseen, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden kysymykset koskevat koko yliopistokenttää, jonka tulee pystyä palvelemaan yhä moninaistuvia hakija- ja opiskelijaryhmiä. Tulokset osoittavat, että maahanmuuttaneille tulee kohdentaa sosiaalityön tutkinto-ohjelmien markkinointia nykyistä selvemmin: sosiaalityön tunnettuutta tulee lisätä sekä jakaa monikanavaisesti ja -kielisesti maahanmuuttaneiden ura- ja opiskelutarinoita, jotta polut yliopisto-opintoihin näyttäytyisivät nykyistä saavutettavammilta. Tarvitaan myös uusia ratkaisuja siihen, miten mahdollistaa yhdenvertainen pääsy tutkinto-ohjelmiin. Haku- ja valintakäytänteistä viestittäessä tulee huomioida kielellinen saavutettavuus. Samoin meneillään olevassa valintakoeuudistuksessa tulee varmistaa kielen, arvioinnin ja testaamisen asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö. Maahanmuuttaneille tulee tarjota mahdollisuus saada lisäaikaa valintakokeisiin, jotta opiskelijavalinnoissa äidinkielisten kanssa kilpailu olisi mahdollista. Yhdenvertaisten pääsyn edellytysten lisäämiseksi on avattava maahanmuuttaneille suunnattu valintaväylä kandidaatti- ja maisteriohjelmaan tai maisteriohjelmaan. Tämän osana tulee kehittää valintaperusteiden ja -menetelmien kielellistä saavutettavuutta. Kielellisen tuen tarpeet tulee tunnistaa jo opintojen alussa ja suunnitella tarkoituksenmukaiset kielenopiskelupolut. Sisältöopintojen saavutettavuuden lisäämiseksi tarvitaan kielitietoista, kieltä ja sisältöä integroivaa lähestymistapaa, mikä edellyttää henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä resursointia kouluttautumiseen ja käytänteiden vakiinnuttamiseen. Mainittujen toimenpiteiden kohdentamisen edellytys on, että maahanmuuttaneet tulee myös pystyä tunnistamaan yliopistoissa. Koulutuksellisen saavutettavuuden edistämiseksi tarvitaan kaiken kaikkiaan tavoittamisen, pääsyn ja opintojen aikaisen tuen kysymysten rinnakkaista ratkomista.

1 SELVITYKSEN TAUSTA, TARVE JA TOTEUTUS

1.1. Yliopistot avainasemassa koulutuksellisen saavutettavuuden edistämässä

Maahanmuuttaneet ovat aliedustettu ryhmä Suomen korkeakouluissa (ks. Airas ym., 2019; Kosunen, 2021). Aliedustuksen merkittävänä syynä pidetään sitä, että maahanmuuttaneita käsitellään usein yhtenä ryhmänä ja ohjataan niin sanotuille maahanmuuttaneiden aloille. Ohjautuminen alkaa jo varhain niin peruskoulun kuin kotoutumiskoulutuksenkin puolella: sosiaali- ja terveysalalla tyypillisin esimerkki, jonne maahanmuuttaneita ohjataan, on lähihoitajan koulutus. Tämä maahanmuuttajaistaminen vahvistaa niin koulutuksen kuin työmarkkinoidenkin eriytymistä. (Kurki, 2019; Henttonen & Kareinen, 2023.) Maassa jo olevien maahanmuuttaneiden on vaikea päästä opiskelemaan sote-alalle – juuri lähihoitajan koulutusta lukuun ottamatta (Airas, ym. 2019) – ja heidän on myös vaikea työllistyä korkeakoulututkintoa edellyttäville, kielellisesti vaativille asiantuntija-aloille. Aina korkeakouluopinnot tai -tutkinnotkaan eivät takaa omalle alalle työllistymistä (ks. esim. Ndomon, 2024).

Sote-aloista lähihoitajina, sairaanhoitajina ja lääkäreinä toimitaan jo moninaisilla taustoilla; näille aloille on rekrytoitu työvoimaa myös suoraan Suomen ulkopuolelta vallitsevaa työvoimapulaa helpottamaan. Kielellisesti vaativista sote-alan asiantuntija-aloista sosiaalityön työntekijäkunta näyttäytyy puolestaan vielä homogeenisena. Sosiaalityössä onkin tunnistettu tarve työntekijöiden moninaisuudelle: työntekijöiden toivotaan edustavan väestöpohjaa nykyistä paremmin ja pystyvän siten vastaamaan yhä moninaistuvan asiakaskunnan tarpeisiin (Sosnet, 2018).

Viimeisimmän väestöennusteen (Tilastokeskus 2024) mukaan maahanmuutto ylläpitää väestönkasvua syntyvyyden muuten pysyessä matalana. Väestön

demografinen kehitys haastaa yliopistot pohtimaan uusia koulutuksellisia ratkaisuja, jotta koulutuksen rakenteet huomioisivat myös moninaistuvat hakija- ja opiskelija-ryhmät. Tällä hetkellä kansallisena korkeakoulupoliittisena tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä (Valtioneuvosto, 2023). Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimassa Talent Boost -toimenpideohjelmassa (TEM, 2023) halutaan puolestaan lisätä kansainvälisten opiskelijoiden määrää sekä Suomen veto- ja pitovoimaa. Eri linjauksissa ja strategioissa maassa jo olevien maahanmuuttaneiden potentiaali on kuitenkin jäänyt suurimmaksi osaksi tunnistamatta. Yliopistoissa rakenteet ovatkin toistaiseksi palvelleet parhaiten niitä, jotka ovat käyneet koko koulupolkunsa Suomessa ja saaneet ohjausta ja neuvontaa eri nivelvaiheissa tai jotka on rekrytoitu kansainvälisinä osaajina englanninkielisiin tutkinto-ohjelmiin. Nykyisellään yliopistoissa ei ole vakiintuneita rakenteita eikä toistaiseksi riittävästi tahtotilaa huomioida eri vaiheissa koulupolkujaan ja erilaisin opiskelukielten valmiuksin saapuneita maahanmuuttaneita. (Ks. JYU.INTEGRA, 2021.)

Aiempien selvitysten ja tutkimusten (ks. esim. Airas ym., 2019) mukaan keskeisimpänä esteenä korkeakouluopinnoille pidetään suomen kielen taidon riittämättömyyttä. Samaan aikaan korkeakouluissa ollaan vielä valmistautumattomia vastaanottamaan hakijoita tai opiskelijoita, joiden suomen kielen taito on kehittymässä. Kielitaitoon tai sen puutteisiin vetoaminen tarjoaa syyn olla puuttumatta rakenteisiin, ja samalla se säilyttää vastuun kielitaidon kehittämisestä yksilölle (Piller, 2021). Keskeisimmiksi maahanmuuttaneiden koulutuspolkujen esteiksi tai hidasteiksi onkin tunnistettu erilaiset rakenteelliset esteet, jotka vaikuttavat niin maahanmuuttaneiden tavoittamiseen, suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin pääsyyn kuin opintojen aikana saatavilla olevaan tukeenkin (ks. lisää tunnistetuista esteistä Airas ym., 2019; JYU.INTEGRA, 2021; Riitaoja ym., 2022; Sosnet, 2018).

Rakenteellisten esteiden taustalla vaikuttaa keskeisesti se, että suomalaisissa yliopistoissa yhdenvertaisuus on useimmiten tulkittu samaa kaikille -ajattelun kautta. Samanlaisen kohtelun katsotaan tarjoavan yhtäläiset edellytykset esimerkiksi opintoihin pääsulle ja niissä menestymiselle, ja näin maahanmuuttaneille suunnatut tukitoimet on nähty syrjivinä. (Airas ym., 2019; JYU.INTEGRA, 2021; Riitaoja ym., 2022; Sosnet, 2018.) Yliopistoja kuitenkin velvoittaa yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), jonka mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointi (Airas ym., 2019) osoittaaakin, ettei yhdenvertaisuus toteudu suomalaisissa korkeakouluissa. Korkeakouluja on kehoitettu etsimään ratkaisuja sille, miten lisätä aliedustettujen ryhmien edustusta tutkinto-ohjelmissa, ja tässä kannustetaan

hyödyntämään esimerkiksi positiivisen erityiskohtelun eli tarveharkintaisen tuen keinoja (Airas ym., 2019; Kosunen, 2021).

1.2. Keskiössä saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen Jyväskylän yliopiston sosiaalityön koulutuksessa

Tässä selvityksessä huomio kohdistuu Jyväskylän yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelmien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa halutaan edistää koulutuksellista tasa-arvoa ja etsiä keinoja siihen, miten maahanmuuttaneiden edustusta sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa voidaan lisätä. Tässä selvityksessä pureudutaan siihen, a) miten maahanmuuttaneita voitaisiin tavoittaa sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin nykyistä paremmin, b) miten mahdollisuuksia päästä tutkinto-opiskelijaksi voitaisiin parantaa ja c) millaista tukea maahanmuuttaneille tulisi opintojen aikana tarjota.

Selvityksessä huomioitavat maahanmuuttaneet ovat saapuneet Suomeen eri vaiheissa koulupolkujaan, eikä suomi ole heidän äidinkieltään tai vahvin kieltään. Tähän ryhmään kuuluvia ovat:

- lukion suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -ylioppilaskokeen suorittaneet,
- sosiaali- ja terveystieteiden ammattillisen perustutkinnon tai korkeakoulututkinnon Suomessa suorittaneet,
- korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset: maahanmuuttaneet, joilla on joko sosiaalialan korkeakouluopintoja tai -tutkintoja muualta kuin Suomesta tai ulkomainen koulutus, joka kyseisessä maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

Maahanmuuttaneiden korkeakoulupoluilla kohtaamat esteet on jo pitkälti tunnistettu (ks. lisää esteistä Airas ym., 2019; JYU.INTEGRA, 2021). Tämän selvityksen pääpainona onkin keskittyä siihen, mitä toimenpiteitä tunnistettujen esteiden purkamiseksi edellyttäisi sosiaalityön koulutuksessa. Vaikka tässä selvityksessä huomio kohdistuu erityisesti sosiaalityöhön, käsitellyt teemat ja ehdotetut toimenpiteet koskevat laajemmin koko yliopistokenttää ja sen suomenkielisiä tutkinto-ohjelmia: miten yliopistotasolla voi ja tulee reagoida väestörakenteen kehitykseen, jotta yliopiston rakenteet huomioisivat yhä moninaisemmat hakija- ja opiskelijaryhmät.

1.3. Selvityksen toteutus

Selvitys toteutettiin tammi–elokuussa 2024. Selvitystä varten kuultiin keväällä 2024 yhteensä 44 henkilöä 20 erillisessä ryhmä- tai yksilökeskustelussa. Keskustelut järjestettiin teemoittain, ja teemoja olivat:

- maahanmuuttaneiden ohjaus ja tavoittaminen ennen yliopiston tutkinto-opintoja,
- opiskelijavalinnat,
- yksilölliset järjestelyt,
- opintojen aikainen ohjaus,
- opintojen aikainen kielellinen tuki,
- arviointi,
- käytännönopetusjaksojen kielellinen tuki,
- ulkomaiset tutkinnot.

Näihin teemakeskusteluihin tavoiteltiin avainhenkilöitä sähköpostitse lumipalloatannalla. Keskusteluihin osallistui Jyväskylän yliopiston, Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen sekä Jyväskylän avoimen yliopiston opetus-, tutkimus-, ohjaus- ja hallintohenkilöstöä. Lisäksi selvityksessä kuultiin sosiaalityön opettajia ja tutkijoita muista Suomen yliopistoista ja sosiaalityön yliopistokoulutuksen yhteistyöverkosto Sosnetista. Maahanmuuttaneiden ohjauksen parissa työtään tekevästä selvitykseen osallistui ammattikorkeakoulun ja toisen asteen opinto-ohjaajia, International House Jyväskylän henkilöstöä sekä valtionhallinnon asiantuntijoita. Selvitykseen kuultiin myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran edustajia. Teemakeskusteluiden tavoitteena oli kehittää ratkaisuja maahanmuuttaneiden tavoittamiseksi, pääsyn esteiden purkamiseksi ja/tai opintojen aikaisen tuen kehittämiseksi.

Keskustelut käytiin kasvokkain tai etäyhteyksin Zoom- tai Teams-alustalla ja ne tallennettiin. Keskusteluiden kesto vaihteli 45 minuutista 1,5 tuntiin. Aineisto on analysoitu sisällönanalyttisiä menetelmiä hyödyntäen. Selvityksen taustaksi on tehty myös tilastollista tarkastelua Jyväskylän yliopistoon hakeneista, hyväksytyistä ja paikan vastaanottaneista suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -ylioppilaskokeen suorittaneista sekä tarkemmin sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin hakeneista, hyväksytyistä ja paikan vastaanottaneista maahanmuuttaneista. Selvitystyön tukena on toiminut Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa kehittämisyhmä.

2 TAVOITTAMINEN, PÄÄSY JA OPINTOJEN AIKAISEN TUEN MUODOT

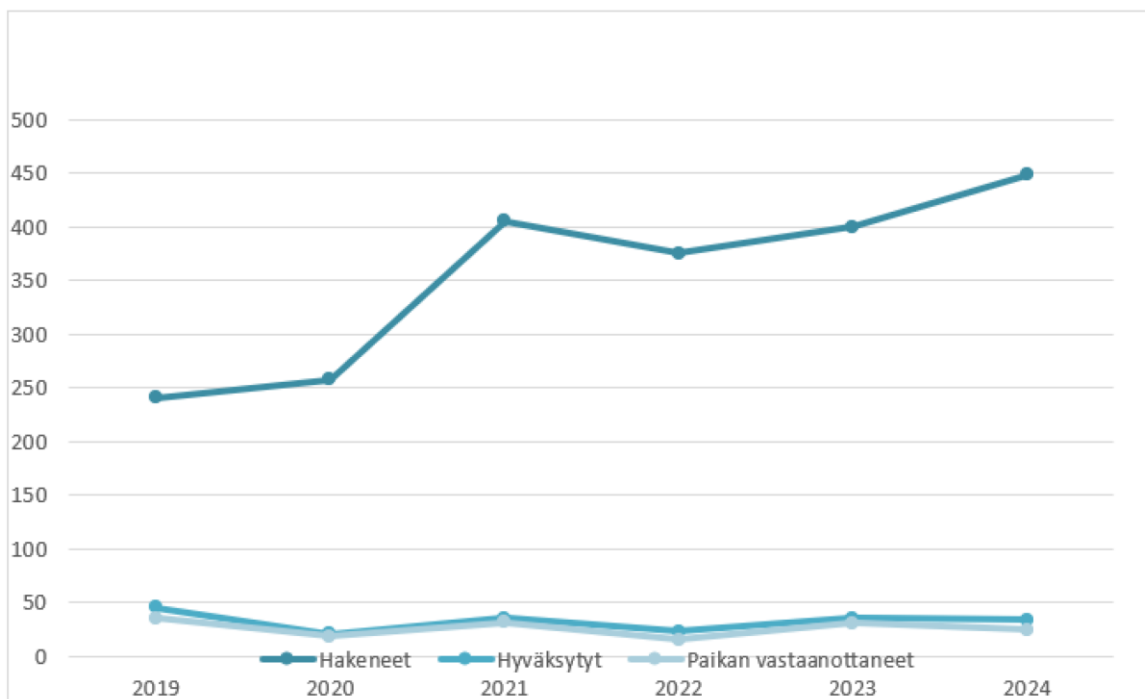
2.1. Maahanmuuttaneet tilastojen valossa

2.1.1. Maahanmuuttaneet Jyväskylän yliopistossa

Aiemmasta tutkimuksesta (ks. esim. Airas ym., 2019) tiedetään, että maahanmuuttaneet ovat aliedustettu ryhmä yliopistoissa. Opetushallinnon tilastopalvelun (Vipunen, 2024a) mukaan vuonna 2024 opintonsa aloitti yliopistojen suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa 594 opiskelijaa, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Tämä on noin neljä prosenttia kaikista suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskelunsa vuonna 2024 aloittaneista, ja valtaosa heistä on tullut valituksi joko Helsingin (28 %), Turun (15 %) tai Tampereen (12 %) yliopistoon. Jyväskylään osuus näistä valituksi tulleista oli 4,5 prosenttia. Muiden kuin suomen, ruotsin tai saamen äidinkieleeseen merkinneiden vuonna 2024 opintonsa aloittaneiden edustus Jyväskylän yliopiston suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa on kaksi prosenttia eli maan keskiarvoa matalampi. (Vipunen, 2024a; 2024b.)

Maahanmuuttaneiden eri ryhmien edustusta suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa on vaikea selvittää, sillä yliopistoilla ei ole systemaattista maahanmuuttaneiden tunnistamisen tapaa (ks. myös Airas ym. 2019). Hakijoiden koulutustaustoja tarkasteltaessa yksi tunnistettava ryhmä on suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -ylioppilaskokeen (jatkossa S2-ylioppilaskoe) suorittaneet. Vuosina 2021–2023 S2-ylioppilaskokeen suoritusten määrät ovat vaihdelleet pyöristettyinä 2060:n ja 2220:n välillä. Kokeeseen ilmoittautuneiden määrä on kaksinkertaistunut viimeisen kuuden vuoden aikana, kun taas suomi äidinkielenä ja kirjallisuus -kokeeseen

ilmoittautuneissa on nähtävissä vähittäistä laskua viimeisen kolmen vuoden aikana. (YTL, 2024a; 2024b.) S2-ylioppilaskokeen suorittaneiden määrän kasvu on nähtävissä myös Jyväskylän yliopistoon kandidaatti- ja maisteriohjelmaan sekä maisteriohjelmaan hakeneiden määrissä (ks. Kuva 1).

Kuva 1. Hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet S2-ylioppilaskokeen suorittaneet Jyväskylän yliopistossa opiskeluiden aloitusvuosittain (2019–2024).

Vaikka vuosien 2019–2024 aikana suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin hakevien S2-ylioppilaskokeen suorittaneiden hakijoiden määrä on lähes kaksinkertaistunut, hyväksytyjen ja paikan vastaanottaneiden opiskelijoiden määrät ovat pysytelleet alle 50:ssä. Kevään 2024 yhteishaussa kandidaatti- ja maisteriohjelmaan ja maisteriohjelmaan hakeneista S2-ylioppilaskokeen suorittaneista hakijoista hyväksytyksi tuli noin kahdeksan prosenttia hakijoista, kun taas muiden hakijoiden osalta opiskelija-valinnan läpäisi 15 prosenttia hakijoista. Vuoden 2021 tilastopiikin aiheutti se, että vuonna 2020 S2-ylioppilaskokeen suorittaneilta edellytettiin hakukelpoisuuteen korkeampaa arvosanaa kuin suomi äidinkielenä ja kirjallisuus -ylioppilaskokeen suorittaneilta: S2-ylioppilaskokeen arvosanan tuli olla vähintään magna cum laude (M), kun taas suomi äidinkielenä ja kirjallisuus -kokeen arvosanaksi riitti approbatur (A). Tähän epätasa-arvoistavaan asetelmaan kuitenkin reagoitiin: vuoden 2021 haussa vaatimukset olivat yhdenvertaiset, mikä näkyy runsaampana hakijamääränä.

2.1.2. Maahanmuuttaneet sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa

Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa sosiaalityön kandidaatti- ja maisteriohjelma oli vuonna 2024 suosituin hakukohde S2-ylioppilaskokeen suorittaneiden keskuudessa (n = 20). Vuosien 2019–2024 aikana sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin on tullut valituksi kuitenkin alle neljä S2-ylioppilaskokeen suorittanutta, joista yksikään ei ole ottanut paikkaa vastaan. Jyväskylän ja Kokkolan sosiaalityön kandidaatti- ja maisteriohjelmiin haki puolestaan avoimen väylän kautta vuosina 2019–2024 yhteensä neljä tämän ryhmän edustajaa, mutta hakijat eivät olleet hakukelpoisia.

S2-ylioppilaskokeen suorittaneiden lisäksi Jyväskylän yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin on hakeutunut niitä, joilla on tutkintoja Suomen ulkopuolelta, ja he ovat pääosin pyrkineet vuosina 2019–2024 sosiaalityön maisteriohjelmiin Jyväskylään tai Kokkolan yliopistokeskus Chydeniukseen. Hakijoita on ollut vuosittain yksittäisiä, ja alle neljä on tullut valituksi viimeisen kuuden vuoden aikana. Näissä tilastoissa on tosin huomioitava, ettei tämän kohderyhmän osalta voida varmuudella tunnistaa sitä, onko ulkomailla opintojaan suorittanut myös maahanmuuttanut vai Suomessa koulupolkunsa käynyt, joka on suorittanut alan opintoja muualla kuin Suomessa. Yksi keino tunnistaa korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet on tarkastella tapaa, jolla he ovat osoittaneet suomen kielen taidon riittävyyden. Kielitaidon riittävyys osoitetaan yleensä suorittamalla kielitutkinto tai -koe, kuten Yleisten kielitutkintojen (YKI) testi. Eri kielitutkinnon suorittaneita hakijoita oli vuoden 2024 yhteishauissa 42, ja heistä alle kymmenen tuli valituksi. Sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin tämän taustaisia hakijoita oli alle neljä vuonna 2024, ja heistä ei kukaan tullut valituksi. Suomenkielisen ammatillisen perus- tai korkeakoulututkinnon suorittaneita maahanmuuttaneita ei pystytä tilastollisessa tarkastelussa varmuudella tunnistamaan, joten näiden ryhmien osalta hakijatilastoja ei ole saatavilla.

2.2. Tavoittaminen ja markkinoinnin kohdentaminen

Maahanmuuttaneita ei ole toistaiseksi tavoiteltu suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin: heitä ei erityisesti tavoitella opiskelijamarkkinoinnissa, eikä tieto yliopistojen haku- ja valintakäytänteistä tavoita maahanmuuttaneita (JYU.INTEGRA 2021). Sosiaalityö on hakupaineala, joten haasteena ei nähty hyvien hakijoiden tavoittamista vaan se, että hakijajoukko on melko homogeeninen. Sosiaalityöhön hakeutuvat esimerkiksi lukion jälkeen lähinnä ne, joilla on omakohtaista kokemusta sosiaalipalveluista. Jotta sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin tavoitettaisiin uusia hakijaryhmiä, sosiaalityön

tunnettuutta tulee tietoisesti lisätä. Nykyisellään sosiaalityön katsottiin jäävän ammattikorkeakoulujen sosionomin tutkintokoulutuksen varjoon opiskelijamarkkinoinnissa.

Sosiaalityön tutkinto-ohjelmien markkinoinnin kehittämisessä nähtiin keskeisenä lisätä tietoisuutta sosiaalityön opiskelusta ja sosiaalityöntekijänä toimimisesta Suomessa. Tässä vertaisten opiskelu- ja uratarinoiden jakamista pidettiin olennaisena:

Varmaan tämäkin kohderyhmä kaipaa sitä vertaisuutta ja semmoista malliesimerkkiä, mallintamista. [- -] Moni voisi samaistua ja haluaisi nähdä itsensä samalla tavalla etenevän, niitä ehkä vähemmän näkyy ja varmaan vähemmän näkyy vähän kaikkialla, koska määrätkin on pienempiä, mutta niitä voisi tietoisesti ehkä nostaa.

Oppilaitoksen ohjaushenkilöstön edustaja

Maahanmuuttaneiden kerrottiin kohdanneen myös rasismia, mikä on vahvistanut ulkopuolisuuden kokemuksia ja siten ohjautumista muualle kuin yliopisto-opintoihin. Opiskelu- ja uratarinat avartaisivat käsitystä siitä, kenelle suomenkieliset tutkinto-ohjelmat on suunnattu. Positiivisten esimerkkien jakamisen ohella pidettiin tärkeänä alan työllistymisnäkyvien markkinointia; sosiaalityö on työvoimapula-ala. Asiakskunnan moninaistuesssa myös sosiaalityöntekijän osaamien kielten merkitys sekä mahdollisuus eri kielten rinnakkaiseen käyttöön on nostettava markkinoinnissa esiin.

Sosiaalityön tunnettuuden lisäämiseksi ja positiivisten esimerkkien jakamiseksi vaaditaan monikanavaista ja -kielistä viestintää niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. Käydyissä keskusteluissa nostettiin esiin tarve hyödyntää opiskelijamarkkinoinnissa paitsi selkeämpää suomea ja englantia, myös muita kieliä. Myöskään englannin vahva osaaminen ei ole itsestäänselvyys, vaikka sitä maahanmuuttaneiden kohdalla sellaisena usein pidetäänkin (ks. myös JYU.INTEGRA, 2021). Viestinnässä tulisi huomioida haku- ja valintakäytänteiden kielellinen saavutettavuus, sillä maahanmuuttaneet tulevat Suomeen eri vaiheissa koulutuspolkujaan, eikä heillä ole samaa tietopohjaa kuin Suomessa koulupolkunsa käyneillä. Tärkeinä markkinointikanavina pidettiin myös hakijan päiviä ja muita opiskelijoille suunnattuja tapahtumia sekä sosiaalista mediaa. Samoin opiskelijälähtelästoiminta nähtiin hyvänä käytänteenä. Samaan aikaan painotettiin yliopistojen verkkosivuilla, Opintopolussa ja Yliopistovalinnat.fi-sivustolla olevan tiedon yhdenmukaisuutta ja kielellistä saavutettavuutta. Sosiaalityön osalta valtakunnallista markkinointityötä tulisi tehdä yhteistyössä Sosnet-verkoston kanssa.

Koska maahanmuuttaneiden jatko-opintopolkujen ohjaus alkaa jo varhain, keskusteluissa pidettiin tärkeänä lisätä yhteistyötä eri koulutusasteiden opinto-

ohjaajien kanssa. Esteenä suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin hakeutumiselle näytetty ihanne niin sanotusta natiivitasoisesta suomen kielen taidosta, jota ilman maahanmuuttaneet eivät katso suomeksi opiskelun olevan yliopistotasolla mahdollista. Aiemmista tutkimuksista ja selvityksistä (ks. esim. Henttonen & Kareinen, 2023; Kurki, 2019) tiedetään myös, että maahanmuuttaneita ohjataan herkemmin lähihoitajan tai sairaanhoitajan koulutukseen koulutustaustasta tai omista toiveista riippumatta. Eri koulutusasteilla tarvitaan siis lisää tietoa yliopisto-opintojen alussa tarvittavista kieli- ja opiskeluvalmiuksista ja kielitaidon kehittymisestä opintojen aikana, jotta yliopisto-opinnot eivät sulkeutuisi jatko-opintopolkuja suunniteltaessa pois.

Korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden tavoittamiseksi pidettiin tärkeänä sosiaalityön tutkinto-ohjelmien, Supporting Immigrants for Higher Education (SIMHE) -palveluiden, International House Jyväskylän sekä TE-palveluiden (vuoden 2025 alusta alkaen kunnan työllisyyspalveluiden) yhteistyön tiivistämistä. Nykyisellään yhteistyötä suomenkielisten tutkinto-ohjelmien kanssa ei juuri ole, ja yhteistyöpaikkoina nähtiin esimerkiksi alumni- ja opiskelijavierailujen järjestäminen. Myös yliopiston sisällä on tarve tiivistää yhteistyötä muun muassa JYU.INTEGRA-koulutuksen kanssa. INTEGRA on Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa (jatkossa Movi) vuodesta 2018 lähtien tarjottu koulutus, jossa kotoutumisvaiheessa olevat korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet opiskelevat oman alan opintoja sekä vahvistavat alakohdattaisen suomen ja englannin kielen taitoaan. Polutusta INTEGRA-koulutuksesta edelleen tutkinto-ohjelmiin toivottiin edistettävän.

Keskeiset kehittämiskohteet

- Opiskelijamarkkinointi ei tavoita eikä tavoittele maahanmuuttaneiden eri ryhmiä.
- Sosiaalityön hakijajoukko on homogeeninen.

Ehdotetut toimenpiteet

- Opiskelijamarkkinointia tulee tehdä monikielisesti ja -kanavaisesti. Yhteistyötä tulee tiivistää sekä eri koulutusasteiden että maahanmuuttaneille suunnattujen ohjaus-, neuvonta- ja työllistymispalveluiden kanssa.
- Haku- ja valintakäytännöistä viestittäessä on huomioitava kielellinen saavutettavuus.
- Sosiaalityöntekijän työnkuvaa, sosiaalityön koulutusta ja työllistymismahdollisuuksia on avattava. Tässä keskeistä on maahanmuuttaneiden opiskelu- ja uratarinoiden jakaminen.

2.3. Pääsyn esteiden purkaminen

2.3.1. Kandidaatti- ja maisteriohjelman sekä maisteriohjelman yhteisvalinnan kehittäminen

Kandidaatti- ja maisteriohjelman valintakäytänteiden kielellinen saavutettavuus

Aiemmista tutkimuksista selvityksistä tiedetään kielellisesti ulossulkevien haku- ja valintakäytänteiden rajoittavan maahanmuuttaneiden pääsyä suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin (JYU.INTEGRA, 2021; Riitaoja ym., 2022). Käydyissä keskusteluissa keskeisenä syynä pidettiin vaikeutta kilpailla kandidaatti- ja maisteriohjelmien valintakokeissa suomea äidinkielen tasoisesti käyttävien hakijoiden kanssa. Selvityksen tueksi saadut JYU:n hakijatilastot tukevat tätä havaintoa: S2-ylioppilaskokeen suorittaneista valtaosa kilpailee opiskelupaikastaan valintakokeessa, ja vain harva tulee valituksi valintakokeiden kautta. Todistusvalinta on ollut tämän ryhmän osalta yleisin reitti tutkinto-ohjelmiin.

Käynnissä olevassa valtakunnallisessa yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämishankkeessa (2022–2025) päivitetään todistusvalinnan pisteytyksiä sekä laaditaan uudet valtakunnalliset valintakokeet. Valintakokeita yhtenäistämällä ja selkeyttämällä pyritään edistämään koulutuksellista tasa-arvoa eli aiempaa moninaisemman ja *useamman matalan tulo- tai koulutustason perheestä lähtöisin olevien hakijoiden läpipääsyä* (opiskelijavalintojen kehittämishankkeen edustaja). Keväällä 2025 käyttöön otettavien uusien valintakokeiden tavoitteena on mitata hakijoiden opiskeluvalmiuksia. Maahanmuuttaneita ei hankkeessa ole toistaiseksi huomioitu omana ryhmänään, mutta heidän katsotaan yhtä lailla hyötyvän käytänteiden yhdenmukaistamisesta.

Huoli maahanmuuttaneiden yhdenvertaisesta mahdollisuudesta pärjätä valintakokeissa on kuitenkin edelleen läsnä:

Jos [maahanmuuttaneet menevät] samanlaiseen valintakokeeseen kun muut, mutta silloin ehdottomasti näitten opiskelijoiden [maahanmuuttaneiden] mahdollisuudet menestyä siinä on heikommat.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Keskusteluissa korostui vaade huolehtia uusien valintakokeiden kielellisestä saavutettavuudesta: valintakokeita pitäisi laatia yhdessä kielen, arvioinnin ja testaamisen asiantuntijoiden kanssa. Tulisi siis varmistaa, että kokeilla myös mitataan opiskeluvalmiuksia eikä esimerkiksi vivahde-erojen ymmärtämistä, joka vaatii erinomaista kielen hallintaa. Mikäli kielellistä saavutettavuutta ei pystytä halutulla tavalla

huomioimaan, keskusteluissa nostettiin esiin lisäajan saamisen tärkeys yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Nykyisellään kielitaidon ei katsota olevan peruste yksilöllisille järjestelyille. Yksilöllisten järjestelyiden osalta nähtiinkin tarpeellisena yliopistojen välisen keskustelun avaamista siitä, mitä toimia yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja positiivinen erityiskohtelu opiskelijavalinnoissa mahdollistavat. Tässä tarvittaisiin myös yhdenvertaisuusvaltuutetun konsultointia. Keskeisenä selvitettävänä asiana pidettiin lisäajan tarpeen yksiselitteistä todentamista:

Jos päästäisiin yhtenäisyyteen siitä, että mitä tarkoitetaan suomi toisena kielenä, antaisiin pääsykokeisiin ihan automaattisesti kaikille tällaisille suomi toisena kielenä tunnin lisäajan.

Oppilaitoksen ohjaushenkilöstön edustaja

Maahanmuuttaneita ja heidän tarpeitaan ei tunnisteta korkeakouluissa riittävän hyvin, ja Airas ym. (2019) suosittavatkin, että tarpeenmukaisten toimien kohdentamiseksi yliopistojen tulisi ottaa käyttöön systemaattinen ja yhteinen tapa tunnistaa tämä kohderyhmä. Yliopistolain (558/2009, § 36) mukaan hakijat voidaan jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin koulutustaustan perusteella ja näihin ryhmiin tulee soveltaa yhdenmukaisia valintaperusteita. Tulisikin selvittää lain sovellettavuus yksilöllisten järjestelyiden osalta sekä se, miten maahanmuuttaneiden koulutustaustasta voidaan varmistaa aiemmin saatu suomi toisena kielenä -opetus tai -tuki. Sama maahanmuuttaneiden eri ryhmien tunnistamisen kysymys on esillä luvussa 2.3.3., jossa käsitellään maahanmuuttaneille suunnattujen valintaväylien mahdollisuutta ja reunaehtoja.

Maisteriohjelman yhteisvalinnan kehittämistarpeet

Sosionomin tutkinnosta yliopistolliseen sosiaalityön koulutukseen jatkaminen on hyvin suosittu väylä jatkokouluttautumiselle, joten maisterivalinta on hyvin kilpailtu. Maisteriohjelman yhteisvalinnassa kehittämistarpeet kohdistuvat korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden osalta erityisesti valintaperusteisiin.

Maisteriohjelman opiskelijavalinta tehdään pisteytyksin, ja pisteitä saadaan suoritetusta aineopintokokonaisuudesta ja aiemmin suoritetusta opinnäytetyöstä. Korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden pääsyä vaikeuttaa se, että valintaperusteiden mukaan *ulkomailla suoritettu koulutus katsotaan suoritetuksi arvosanalla hyvä (3), jollei todistuksesta muuta ilmene* (JYU, 2024). Suomen ulkopuolella opinnot on usein jaoteltu muuten kuin suomalaisittain perus- ja aineopintoihin ja syventäviin opintoihin. Mikäli aineopintokokonaisuutta ei pystytä ulkomaisista todistuksista tunnistamaan, arvosanaksi aineopinnoista ja mahdollisesta opinnäytteestä tuleeekin

kolme. Tämä ei kuitenkaan riitä maisterivalinnassa kilpailuun, sillä sosiaalityön maisteriohjelmassa vaaditaan käytännössä arvosana kiitettävä (4), jotta valinnoissa olisi mahdollista menestyä. Tarvitaan siis välineitä aiemman osaamisen tunnistamiseen.

Koulutuksellisen saavutettavuuden edistämiseksi on tärkeää tarkastella myös kielitaitovaatimuksia. Kielitaitovaatimusten täyttämiseksi tulisi riittää suomeksi suoritettuna ja kokonaisuutena arvioidun sosiaalityön aineopintotasaisen tai sitä vastaavan aineopintotasaisen kokonaisuuden suorittaminen vähintään hyvin tiedoin (ks. kielitaidon osoittamisesta myös JYU.INTEGRA, 2021). Nämä opinnot suoritetaan usein avoimessa yliopistossa, jossa opiskellaan vaativia yliopistotasoisia kursseja suomeksi. Nykyisellään korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet osoittavat kielitaitonsa riittävyyden useimmiten Yleisten kielitutkintojen (YKI) testillä, joka on maksullinen (ks. lisää kielitaidon riittävyyden osoittamisesta luku 2.3.4.). Ennen kuin tutkinto-ohjelmien hakukelpoisuusmääritelmiä voidaan tämän osalta muuttaa, tarvitaan muutos yliopiston opiskelijavalintoja koskeviin yleisiin linjauksiin kielitaitovaatimusten osalta.

2.3.2. Avoimen väylän kehittäminen

Sosiaalityön kandidaatti- ja maisteriohjelmiaan on mahdollista hakeutua myös avoimen yliopiston väylän kautta. Jyväskylän ja Kokkolan yksiköissä tämä väylä on suunnattu niille, joilla ei ole aiempaa ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkintoa. Nykyisellään haasteena on se, että väylän aloituspaikat eivät täyty. Keskusteluissa epäiltiin, ettei väyläopintoja tunneta kovin hyvin toisella asteella, ja niitä tulisikin markkinoida nykyistä aktiivisemmin esimerkiksi hakijan päivillä ja Studia-messuilla – myös maahanmuuttaneiden huomioiden. Keskeisenä syynä paikkojen täyttymättä jäämiseen pidettiin myös sitä, etteivät väyläopiskelijat suorita hakukelpoisuuden edellyttämää määrää opintoja. Vaadittavien opintojen määrä (65 op) katsottiin suureksi muihin tutkinto-ohjelmiin verrattuna:

Käytännössä suoritettuja opintoja avoimessa pitää olla ihan posketon määrä, jotta reittiä pitkin pääsee sisään. Käytännössä pitää olla kandidutkinnon opinnot melkein valmiina.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Keskustelijat näkivätkin tarpeellisenä pohtia vaadittavien opintojen määrän keventämistä. Opiskelu avoimessa yliopistossa on lisäksi varsin itsenäistä: avoimen yliopiston opintoihin ei ole rakennettu systemaattista kielellistä tukea, mikä on tunnistettu maahanmuuttaneiden koulutuspolkujen haasteeksi myös aiemmissa selvityksissä (ks. JYU.INTEGRA, 2021). Maahanmuuttaneiden kannalta tulisi tarkastella myös

suoritetuista kieli- ja viestintäopinnoista opiskelijavalinnassa saatavia lisäpisteitä. Avoimessa yliopistossa tarjolla olevissa kieli- ja viestintäopinnoissa sekä niistä saatavissa pisteissä tulisi huomioida myös ne, joiden äidinkieli ei ole suomi.

2.3.3. Uuden valintaväylän avaaminen

Vaihtoehtoina kiintiöpaikkajärjestelmä ja erillishaku

Yliopistojen perusväylät kandidaatti- ja maisteriohjelman tai maisteriohjelman eivät tavoita maahanmuuttaneita, eikä heillä ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia kilpailla opiskelijavalinnoissa. Yliopiston rakenteiden muuttaminen vie kuitenkin aikaa, ja siksi nähtiin tarpeellisena kehittää rinnalle maahanmuuttaneille suunnattu valintaväylä. Tämä väylä mahdollistaisi tarkoituksenmukaisten toimien kohdentamisen ja takaisi maahanmuuttaneille yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa. Näistä valintaväylistä tarkastelun kohteena ovat kiintiöpaikkajärjestelmä ja erillishaku.

Yliopistotasolla ei ole toistaiseksi ollut maahanmuuttaneille suunnattuja kiintiöpaikkoja tai erillishakuja. Sen sijaan ammattikorkeakouluissa on sujuvoitettu siirtymiä korkeakouluopintoihin valmentavasta koulutuksesta tutkinto-ohjelmiin sekä kiintiöpaikkajärjestelmää että erillishakua hyödyntäen. Toisin kuin yliopistoilla, ammattikorkeakouluilla on asetettu tehtävä korkeakouluopintoihin valmentavien koulutusten järjestämisestä (Ammattikorkeakoululaki 932/2014, § 10), joten haut on rajattu juuri valmentavan koulutuksen käyneille maahanmuuttaneille.

Kiintiöpaikkajärjestelmässä maahanmuuttaneet suorittavat saman valintakokeen muiden hakijoiden kanssa. Aloituspaikkoja on kiintiöity tietty määrä tietyt kriteerit täyttävälle hakijoille, jotka muodostavat oman valintajononsa. Hakijan tulee kuitenkin suoriutua valintakokeesta hyväksytysti (ks. esim. Metropolia, ei pvm.). Erillishaku puolestaan mahdollistaa valintamenettelyiden laatimisen kiintiöpaikkajärjestelmää vapaammin. Erillishaun etuna nähtiinkin se, että väylä mahdollistaisi kielellisesti saavutettavien valintaperusteiden ja -menettelyjen laatimisen. Tulevien valintakokeiden kielellisestä saavutettavuudesta ei vielä tiedetä, joten ei ole mahdollista arvioida, miten kehittyvällä suomen kielen taidolla siinä on ylipäänsä mahdollista pärjätä:

Oma asiansa on sitten se, että miten saavutettava se on se koe. Se on ihan sama, onko meillä siellä kymmenen vai yksi paikka kiintiöitynä, jos se koe ei ole saavutettava. Silloin kun sun äidinkieli ei ole suomi.

Oppilaitoksen opetushenkilöstön edustaja

Mikäli kiintiöinnin mahdollisuutta halutaan jatkossa selvittää myös todistusvalinnassa, tulee huomioida, että tämä kiintiö koskisi vain S2-ylioppilaskokeen suorittaneita, ellei samalla kehitetä myös ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden todistusvalintakäytänteitä. Tuleekin siis päättää, mille ryhmille valintaväylä halutaan avata.

Lisäksi tulee päättää, olisiko tarve valintaväylälle suurempi sosiaalityön kandidaatti- ja maisteriohjelmassa vai maisteriohjelmassa, ja päätöksenteossa tulisi hyödyntää saatavilla olevia tilastoja. S2-ylioppilaskokeen suorittaneiden määrä on jatkuvassa kasvussa (ks. luku 2.1.1), mutta ammatillisen perustutkinnon pohjalta hakeutuvien maahanmuuttaneiden määrää ei pystytä tilastollisesti selvittämään. Maahanmuuttaneiden tiedetään ohjautuvan lähihoitajan koulutukseen (ks. Kurki, 2019), mutta hakeutumista tällä taustalla yliopisto-opintoihin ei pidetä yleisenä. Maisteriohjelmaan potentiaalisesti hakeutuvista ryhmistä tulisi puolestaan voida arvioida Suomessa sosionomin tutkinnon suorittaneiden maahanmuuttaneiden määrä sekä tiedustella Valviralta ulkomailla tutkintonsa suorittaneille myönnettyjen sosionomin ammatinharjoitusoikeuksien määrää. Sosionomiksi voi opiskella myös englanninkielisissä tutkinto-ohjelmissa, mutta näiden – kuten englanninkielisten ohjelmien yleensä – ongelmana on se, ettei tutkinto-ohjelmissa ole tilaa suomen tai ruotsin kielen taidon kehittämiseksi (ks. esim. Tuononen, 2021). Näin polku suomenkielisen sosiaalityön maisteriohjelmaan on vielä pidempi, sillä hakukelpoisuuden edellyttämän kielitaitotason saavuttaminen vie aikaa.

Hakukelpoisuuden määrittely

Niin kiintiöpaikkajärjestelmässä kuin erillishaussakin tulisi voida yksiselitteisesti määrittellä, kuka on hakukelpoinen. Koska yliopistolain (558/2009, § 36) mukaan saman koulutustaustan omaavia hakijoita tulee kohdella samalla tavalla, tulisi määrittellä koulutustaustat, joilla valintaväylän kautta voisi tulla valituksi.

Tämän selvityksen perusteella jatkoselviteltäväksi nouseekin se, miten maahanmuuttaneiden koulutustaustasta voidaan varmistaa saatu suomi toisena kielenä -opetus tai -tuki (ks. myös luku 2.3.1). Esimerkiksi lukion tutkintotodistuksesta on nähtävissä S2-ylioppilaskokeen suorittaminen, mutta suomalaisesta ammatillisesta perustutkintotodistuksesta tai korkeakoulututkintotodistuksesta saatavilla oleva tieto tulee selvittää. Lisäksi niiden hakijoiden, joilla on hakukelpoisuuteen oikeuttava tutkinto Suomen ulkopuolelta, tulisi pystyä todentamaan olevansa kohderyhmää. Muun muassa JYU.INTEGRA-koulutuksen käymistä yhtenä valintakriteerinä tuleekin selvittää. Keskusteluissa pidettiin kaiken kaikkiaan tärkeänä sitä, että tunnistamisen tulisi olla yksiselitteistä ja läpinäkyvää siten, ettei äidinkielenään suomea käyttävä, Suomen ulkopuolella opintojaan tehnyt hakija voisi päätyä opiskelijaksi.

Tunnistamisen kysymyksissä nähtiin tärkeänä koulutuspalveluiden ja opetus- ja kulttuuriministeriön välinen yhteistyö.

Yhteisvalinnan vaikutus kiintiöpaikkajärjestelmään

Hakukelpoisuuden määrittelyn ohella erityisesti kiintiöpaikkajärjestelmää suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös yhteisvalinta, jossa Jyväskylän yliopiston ja yliopistokeskus Chydeniuksen sosiaalityön tutkinto-ohjelmat ovat mukana. Mikäli kiintiöpaikkajärjestelmä otettaisiin käyttöön, sama kiintiö tulisi olla kaikissa yhteisvalinnassa mukana olevissa hakukohteissa eri yliopistoissa:

Jos kandi-maisterin alle kiintiöitäisiin oma kiintiö, se pitäisi huomioida sen koko yhteisvalinnan sisällä. Eli silloin pitäisi muidenkin yhteisvalinnan hakukohteiden siihen reagoida.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Näin ollen jokaisen samassa yhteisvalinnassa mukana olevan sosiaalityön tutkinto-ohjelman tulisi sitoutua kiintiöpaikkajärjestelmään, joten tarvitaan yhteisvalinnassa mukana olevien hakukohteiden välistä keskustelua siitä, mitkä edellytykset kiintiöpaikkajärjestelmän käyttöönottoon ovat. Keskusteluissa on olennaista huomioida, ettei pelkästään pääsyn esteiden purkaminen riitä koulutuksellinen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulmasta:

Kun puhutaan koulutuksellisesta saavutettavuudesta, hirveen usein ajatellaan just sillä tavalla, että kunhan sen kynnyksen ylittää ja pääsee oppilaitokseen, sitten on saavutettava. Mutta mitä tapahtuu sinä aikana ja mitä tapahtuu sen jälkeen eli onko koulutus tuottanut kaikille saavutettavaa hyötyä työmarkkinoilla esimerkiksi [- -] opintojen aikainen [tuki] jää siinä, et huh nyt saatiin porukka sisälle ja sitten on kaikki hyvin ((naurah-taa)).

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Mikäli valmiuksia koko koulutuspolun suunnittelulle ei kaikissa yhteisvalinnan tutkinto-ohjelmissa ole, tulee selvittää, onko kiintiöinti mahdollista toteuttaa vain yhdessä hakukohteessa.

Aloituspaikkojen täyttymisen varmistaminen

Valintaperusteiden ja -menettelyiden lisäksi nähtiin olennaisena selvittää, mitä tutkinto-ohjelmissa on tehtävissä, mikäli erillishaun tai kiintiöpaikkajärjestelmän kautta ei saadakaan riittävästi opiskelijoita. Tässä näiden kahden väylän välillä on eroja:

Meidän tämänhetkiset voimassa olevat, meidän omat valintojen yleiset valintaperusteet ja linjaukset, niin siellä on [-] jos täällä on enemmän kuin kaksi kiintiöityä jonoa, hakukohteen yksityiskohtaisessa valintaperusteessa on määriteltävä, millä perusteella aloituspaikka voidaan siirtää. Että siis sen saman hakukohteen sisällä kyllä [voidaan siirtää aloituspaikkoja], kun se on määritelty, että missä tapauksessa näin voi tehdä, mutta aloituspaikkaa ei voi siirtää hakukohteiden välillä, paitsi erillisrahoitteisissa koulutuksissa saman tutkinto-ohjelman hakukohteesta toiseen.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Kiintiöpaikkajärjestelmässä aloituspaikkoja olisi siis mahdollista siirtää, mutta erillishaussa ei – ellei kyse ole erillisrahoitteisesta koulutuksesta samassa tutkinto-ohjelmassa. Jatkossa tulee selvittää, miten ja millä perusteella aloituspaikkoja voitaisiin tarvittaessa siirtää, mikäli maahanmuuttaneille suunnatun erillishaun aloituspaikat eivät täyty. Hallitus päättää valittavien opiskelijoiden määrästä tiedekunnittain ja ohjausaloittain, ja yliopiston rehtori päättää siitä, miten paikat jaetaan eri hakukohteiden kesken tiedekuntaneuvoston esityksen jälkeen (Jyväskylän yliopiston tutkintosääntö 2019 14 §). Tarvitaan jatkokeskusteluja siitä, mitä muutoksia aloituspaikkojen siirtämiselle on mahdollista tehdä, jotta erillishaku olisi kannattava; sosiaalityö on hakupaineala, joten tutkinto-ohjelmissa aloituspaikkoja ei haluta jättää täyttämättä.

2.3.4. Suomen kielen taidon osoittamisen vaihtoehtoiset tavat

Kielitaitovaatimukset liittyvät kiinteästi sekä perusväylien että maahanmuuttaneille suunnattujen valintaväylien hakukelpoisuuden määritelmiin. Yhdeksi, myös aiemmin (ks. esim. JYU.INTEGRA, 2021; Riitaoja ym., 2022) tunnistetuksi hidasteeksi korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden poluilla yliopistopintoihin nähtiin hakukelpoisuuden edellyttämän Eurooppalaisen viitekehyksen (Council of Europe, 2018) taitotason B2 saavuttaminen ja kielitaidon riittävyyden osoittaminen. Yleisin kielitaidon riittävyyden osoittamisen tapa on Yleisten kielitutkintojen (YKI) testi, joka on suunnattu mittaamaan yleistä kielitaitoa (ks. Leblay, Lammermo & Tarnanen, 2014). Testistä on saatava kaikista eri kielitaidon osa-alueista arvosana neljä, mutta eri suorituskertoja voi myös yhdistellä. Vaikka eri tutkintokertoja voi yhdistellä, vaadittavan tuloksen saaminen nähtiin haastavana.

Keskusteluissa nostettiin esiin standardoitujen testien – kuten Yleisten kielitutkintojen (YKI) testin – osalta se, että opiskeluvälmiudet voivat näyttäytyä heikommita kuin ne ovat:

Me tavattiin SIMHE-ohjauksessa semmoisia henkilöitä, jotka pystyy puhumaan omasta alasta ylemmällä suomen kielen taidolla, jotka ovat olleet jo työelämässä jonkun verran ja jotka vain tarvitsee sitä virallista pätevyyttä, mutta YKI-testissä oli tosi vaikea saada se nelonen.

Oppilaitoksen ohjaushenkilöstön edustaja

Keskusteluissa pohdittiinkin mahdollisuutta tulkita standardoitujen kielitestien tuloksia joustavammin, sillä kielitaitoprofiilit ovat tyypillisesti epätasaisia, ja kielitaidon tiedetään myös kehittyvän opintojen aikana kohdekielillä opiskeltaessa. Vaadittavien arvosanojen saavuttamisen ja testien joustamattomien tulkitsemisten rinnalla ongelmallisena pidettiin kielitestien maksullisuutta: hakija voi joutua tekemään testin myös useampaan kertaan.

Keskusteluissa nostettiin esiin tarve etsiä uusia menetelmiä osoittaa yliopisto-opinnoissa tarvittavan kielitaidon riittävyys – joko täydentämään standardoitujen testien tulosta tai käytettäväksi sellaisenaan. Tässä yhteydessä keskusteluissa käsiteltiin Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa (Movi) kehitettyä Academic Readiness Screening (ACRES) -prosessia ja sen soveltamista ja edelleen kehittämistä suomenkielisten tutkinto-ohjelmien tarpeisiin:

Kun meillä on tämä ACRES, onko meillä joku ACRES 2 tai joku tällainen, että voisiko sitä ajatella siinä, koska siinä se ajatus on mitata sitä akateemista kykyä opiskella akateemisella tasolla. Ja tietysti sitten tässä tilanteessa varmaan meidän pitäisi mitata myös sitä potentiaalia.

Oppilaitoksen hallinto henkilökunnan edustaja

ACRES on alakohtaisen akateemisen englannin kielen taidon ja akateemisten valmiuksien arvioinnin tehtäväkokonaisuus. ACRESia on kehitetty vuodesta 2015 ja sitä hyödynnetään Jyväskylän yliopiston tiettyjen englanninkielisten maisteriohjelmien opiskelijavalinnassa. ACRES-prosessin toteutuksessa ovat mukana tutkinto-ohjelma, Movi sekä koulutuspalvelut. Tarve ACRESille on lähtenyt siitä, ettei yleiseen kielitaitoon keskittyvien standardoitujen testien ole katsottu antavan riittävää käsitystä tietyn alan opinnoista suoriutumisesta (Movi, ei pvm.). Pilotointivaiheessa ACRESia on hyödynnetty kielitestien rinnalla, ja käyttöön vakiinnuttuaan se on voinut korvata myös standardoidut kielitestit.

Mikäli ACRES-tehtäväkokonaisuutta halutaan kehittää sosiaalityön tutkinto-ohjelmien tarpeisiin, tulisi määritellä mihin tarkoitukseen tehtäväkokonaisuutta kehitettäisiin: a) korvaisiko ACRES-suoritus sosiaalityön yhteisvalinnassa – myös mahdollisessa kiintiöpaikkajärjestelmässä – standardoidut kielitestit (tai toimisi niiden rinnalla) ja/tai b) toimisiko se maahanmuuttaneille suunnatussa erillishaussa myös

opiskelijavalinnan välineenä. Ensimmäisessä vaihtoehdossa ACRESin suorittaisivat käytännössä vain korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet, jotka nykyisellään suorittavat useimmiten YKI-testin. Toisessa vaihtoehdossa ACRES toimisi maahanmuuttaneille suunnatun valintaväylän valintamenettelynä, jonka kaikki mahdollisen esivalinnan läpäisseet hakijat kävisivät läpi ja joka erottelisi hakijat. Tässä vaihtoehdossa tehtäväkokonaisuudella voitaisiin samaan aikaan osoittaa sekä suomen kielen taidon riittävyys että testata opiskeluvälmiudet, ja näin erillisiä maksullisia kielitaitotodistuksia ei välttämättä tarvittaisi. Haasteena ACRESin osalta nähtiin toisaalta se, ettei resursseja menetelmän kehittämiseksi kaikkii JYU:n suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin tule lähitulevaisuudessa olemaan.

Keskusteluista nousi tarve määritellä myös se, mihin hakuvaiheeseen suomenkielistä ACRES-prosessia haluttaisiin kehittää: kandidaatti- ja maisteri- ja/tai maisterivaiheen hakuun. Suunnittelussa on huomioitava se, että opintojen vaihe määrittelee myös edellytetyt valmiudet. ACRES on kehitetty englanninkielisten maisteriohjelmien tarpeisiin, joten laaditut tehtävät voivat edellyttää myös sisällöllistä osaamista ja jo kehittyneempiä akateemisia valmiuksia, joita ei voi vaatia kandidaatti- ja maisteriohjelmaan pyrkiviltä. Tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden kehittäminen vaatii siis Movin, tutkinto-ohjelman ja koulutuspalveluiden yhteistyötä sekä suomenkielisen ACRESin suunnitteluun ja toteutukseen resursointia.

Keskeinen kehittämiskohde

- Nykyiset opiskelijavalintakäytänteet ovat kielellisesti ulossulkevia eivätkä mahdollista maahanmuuttaneiden yhdenvertaista pääsyä suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin.

Ehdotetut toimenpiteet

- Valintakokeiden kielellinen saavutettavuus on varmistettava ja tarjottava maahanmuuttaneille lisäaikaa valintakokeisiin.
- Maisterivalinnan pisteytyksissä on huomioitava maahanmuuttaneet ja heidän aiempi osaamisensa nykyistä paremmin.
- Kielitaitovaatimuksia on tarkasteltava kriittisesti: suomeksi suoritettujen avoimien yliopistojen opintojen tulee riittää suomen kielen taidon osoittamiseksi.
- Maahanmuuttaneiden yhdenvertaisten pääsyn edellytysten lisäämiseksi on avattava maahanmuuttaneille suunnattu valintaväylä kandidaatti - ja maisteriohjelmaan tai maisteriohjelmaan. Tämän osana tulee kehittää valintaperusteiden ja -menetelmien kielellistä saavutettavuutta ja edistää maahanmuuttaneiden eri ryhmien tunnistamista.

2.4. Opintojen aikainen tuki ja ohjaus

2.4.1. Opintojen ohjauksen ja kielipolun suunnittelun työkalut

Suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissa ei ole systemaattista tapaa tunnistaa maahanmuuttaneita tai heidän tarpeitaan. Asiantuntemus ja kokemus on usein kertynyt vain tietyille henkilöille, eivätkä kielitietoiset ohjaukikäytänteet ole juurtuneet osaksi yliopistojen toimintaa (JYU.INTEGRA 2021). Kielitietoisessa ohjauksessa yliopistossa opiskelun ja tulevien työtehtävien edellyttämät kielelliset valmiudet tunnustetaan ja tehdään näkyviksi: mitä pitää ymmärtää ja mitä täytyy osata tuottaa sekä mitä opiskelijalta odotetaan. Samaan aikaan huolehditaan, että näitä opiskelun tai työelämän edellyttämiä taitoja on myös mahdollista kartuttaa opintojen aikana. Myös opiskelijoiden aiempi osaaminen ja monikielisyys tehdään näkyväksi.

Sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin – ja suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin yleensä ottaen – tarvitaan ohjauskeskustelujen ja kielipolun suunnittelun tueksi rakenne maahanmuuttaneiden kieli- ja viestintäopintojen ja muun kielellisen tuen suunnittelemiseksi. Myös maisteriohjelmassa tulisi varmistaa tila kielitaidon kehittämiseksi, vaikka nykyisellään sosiaalityön maisteriohjelmaan ei kieli- ja viestintäopintoja kuulukaan. Opiskelijoiden tarpeiden kartoittamisen ja tarkoituksenmukaisten kieliopintojen suunnittelun työkaluista keskusteluissa käsiteltiin Academic Readiness Screening -prosessia ja Kielibuustin kielipolkumallia (Kielibuusti, 2024a).

Kielibuustin kielipolkumallin materiaaleista erityisesti kielenoppimissuunnitelman (Kieli-HOPS, Kielibuusti, 2024b) soveltuvuutta sosiaalityön tutkinto-ohjelmien käyttöön tulisi tarkastella jatkossa tarkemmin. Kieli-HOPSin tavoitteena on tukea kielitietoisien ohjauksen toteutumista eli tehdä näkyväksi opiskelussa ja työssä tarvittavan kielitaidon merkitys sekä suunnitella opiskelijan kieli- ja viestintäopinnot. Työkalu on tarkoitettu hyödynnettäväksi jo olemassa olevien ohjaukikäytänteiden tukena: kieli-HOPSia on mahdollisuus soveltaa ja kehittää edelleen juuri kunkin alan tarpeisiin. (Kielibuusti, 2024b.)

Samoin suomenkielinen Academic Screening Readiness (ACRES) -prosessi tuokisi opiskelijan kieli- ja opiskeluvahvuuksien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden näkyväksi tekemistä ja opintopolun suunnittelua, sillä opiskelija saa ACRES-prosessista myös palautetta. Mikäli maahanmuuttaneille päätetään esimerkiksi avata erillishaku sosiaalityön kandidaatti- ja maisteriohjelmaan tai maisteriohjelmaan, ACRES-menetelmä tarjoaisi potentiaalisesti väliseen paitsi opiskelijavalintojen tekemiseen myös opiskelijan vahvuuksien ja tuen tarpeiden tunnistamiseen heti opintojen alussa:

Tämä ei ole pelkästään sen kielitaidon [osoittaminen], tämä ei ole leima siihen, vaan tämä on just ohjauksellinen prosessi, opintojen ohjauksellinen prosessi, joka alkaa jo hakuvaiheessa. Niin kuin HENKILÖ sanoi, että me tiedetään etukäteen, mitä sieltä tulee, missä tarvitaan [tukea].

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

ACRES-prosessin nähtiin mahdollistavan opiskelijan tarpeista lähtevän ohjauksen ja tarjoavan luontevan kohdan, jossa keskustella mahdollisista kielellisen tuen tarpeista. ACRES-prosessia ja kieli-HOPSin materiaaleja onkin tärkeää tarkastella jatkossa rinnakkain ja laatia niiden pohjalta materiaalit opintojen ohjauksen tueksi. ACRES ja kieli-HOPS nähtiin ennen kaikkea välineinä opiskelijan tarpeiden kartoittamiseen, kielitietoiseen ohjauksen toteutumiseen ja myös opiskelijan kielitietoisuuden lisäämiseen – opiskelijan kielitaustasta riippumatta.

2.4.2. Kielellisesti saavutettavan opetuksen kehittäminen

Kielitietoinen pedagogiikka lisää opetuksen inklusiivisuutta

Maahanmuuttaneiden kielitaidon odotetaan usein olevan valmis jo ennen opintojen alkamista. Hakukelpoisuuden edellyttämällä suomen kielen B2-taitotasolla tulevat opiskelijat tarvitsevat kuitenkin kielellistä tukea ja ohjausta; kielitaito ei ole äidinkielen tasolla, eikä sitä heiltä tulisi edellyttäkään (Tervola & Honko, 2023). Jotta maahanmuuttaneen on mahdollista sosiaalistua alan akateemisiin tekstikäytänteisiin, hänellä täytyy olla mahdollisuus päästä osalliseksi merkityksellisiin kielenkäyttötilanteisiin (Duff, 2010). Osallisuuden ja oppimisen mahdollistamisessa kielitietoinen pedagogiikka, jossa hyödynnetään kieli- ja sisältöopintojen integrointia ja opiskelijoiden monikielisyttä, nousee keskeiseen rooliin.

Toistaiseksi suomalaisissa korkeakouluissa on hyödynnetty kielitietoista pedagogiikkaa vain vähän, vaikka sen on tunnistettu lisäävän opetuksen inklusiivisuutta (ks. Leskinen, 2023; Pyykkö, 2017), ja sitä on laajasti hyödynnetty muiden koulutusasteiden opetussuunnitelmissa (POPS, 2014; LOPS, 2019). Kielitietoiseen pedagogiikkaan kuuluvat keskeisesti opiskelijoiden aiemman osaamisen ja osaamien kielten tunnistaminen ja hyödyntäminen oppimisessa. Esimerkiksi alakohtainen käsitteistö voi aluksi avautua paremmin muuta kieltä kuin suomea hyödyntäen:

Sitten juuri ne keskeiset käsitteet, että jos tietää, että seuraavalla tunnilla on nämä aiheet, niin sehän on mahdollista antaa vaikka jonkunlaista listaa tai tämmöstä etukäteen. Ja vaikka pyytää sitten selvittämään se omalla kielellä tai jotenkin, että on jo jonkunlaista pohjaa, niin siinä vaiheessa lähdetään siitä puhumaan.

Oppilaitoksen opetushenkilöstön edustaja

Eri kielten käyttöön (limittäiskieleily, engl. *translanguaging*, ks. esim. García & Wei, 2014) tulisi siis kannustaa eri oppimisen vaiheissa – kuten luettaessa, kirjoitettaessa tai keskusteltaessa – yksikielisten käytänteiden sijaan; monikielisyyden hyödyntäminen edistää paitsi kielenoppimista myös alan sisältöjen haltuun ottoa kohdekielellä. Tätä potentiaalia on tärkeä tukea ja hyödyntää opinnoissa nykyistä laajemmin (JYU.INTEGRA, 2021; Pyykkö, 2017).

Kielitietoiseiin käytänteisiin limittyvä kieli- ja sisältöopintojen integrointi edellyttää puolestaan kielenopetuksesta vastaavien tahojen, tiedekunnan, laitoksen ja tutkinto-ohjelman välistä yhteistyötä. Kielitietoisessa pedagogiikassa ja kieli- ja sisältöopintojen integroinnissa on olennaista huomioida, että myös sisältöaineen opettajat johdattavat opiskelijoita alan tekstikäytänteisiin, ja tämän näkyväksi tekeminen auttaisi myös suomea äidinkielenään käyttäviä ottamaan haltuun alan tekstikäytänteitä. Jotta kielitietoisuus lävistäisi tutkinto-ohjelmat, myös opetussuunnitelmat tulisi suunnitella kielitietoisesti. Erityisen tärkeänä nähtiin sen huomiointi, että sosiaalityöntekijänä toimiminen vaatii suomalaisen yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän tuntemusta.

Kielenoppimisen tulisi limittyä kieli- ja sisältöopintojen rinnalla myös käytännönopetusjaksoihin. Käytännönopetusjaksot tarjoavat mahdollisuuden harjoitella autenttisessa ympäristössä niitä vuorovaikutus- ja tekstitaitoja, joita sosiaalityöntekijä tarvitsee työssään, ja tätä tulisi tehdä näkyvämmäksi niin opiskelijoille kuin harjoitteluita ohjaaville tahoillekin. Kielitietoisien käytännönopetusjakson toteuttamisen mahdollisuuksia tulisikin selvittää sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa (ks. lisää kielituetuista harjoittelusta Korpela, Iso-Heiniemi & Aho 2024; JYU, ei pvm.). Sosiaalityössä erityisesti asiakasvuorovaikutuksen, kirjaamis- ja dokumentointikäytänteiden harjoittelun sekä lakitekstien tulkinnan tulisi olla osa sekä sisältöopintoja että käytännön opetusjaksoja. Näiden taitojen hallinta ei ole itsestäänselvyys suomea äidinkielenään käyttävillekään (ks. Sivula & Harjula 2023). Käytännönopetusjaksoille tulisikin asettaa sisällöllisten tavoitteiden rinnalle myös kielitaidolliset tavoitteet. Kielituetettujen harjoitteluiden toteuttamiseksi tarvitaan tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen ja käytännönopetusjaksoja yliopistolla ohjaavien opettajien kesken. Jotta kielitaidolliset tavoitteet on mahdollista laatia sekä tukea ja seurata niiden toteutumista, myös työpaikoilla tulee olla valmiuksia maahanmuuttaneiden ohjaamiseen.

Henkilöstön osaamisen kehittäminen

Jotta opetusta ja ohjausta voitaisiin kehittää kielitietoisemmaksi, pidettiin selvänä, että henkilöstö tarvitsee tukea uusien pedagogisten ratkaisujen tekemiseen:

Lähteekö tämä loppupeleissä siitä se, että me näitä ihmisiä saataisiin tänne koulutukseen, myös siitä, että me opettajat saataisiin tukea siihen, miten me tunnistetaan sitä [kielitietoisien pedagogiikan mahdollisuuksia] ja lähetään tekemään sitä [opetusta] toisella lailla ja sitten mitä mä voin opettajana ajatella toisella lailla.

Oppilaitoksen opetushenkilöstön edustaja

Vaikka opetus- ja ohjaushenkilöstö tunnistaa oman osaamisensa kehittämisen tarpeet, korostui huoli käytettävissä olevan ajan riittämättömyydestä. Uusien käytänteiden haltuun ottamiseen ja vakiinnuttamiseen tulisikin resursoida aikaa. Yliopistolla ei ole toistaiseksi järjestetty kielitietoisuuteen ja sen käytänteisiin perehdyttävää henkilöstökoulutusta. Tässä nähtiin yhtenä luontevana mahdollisuutena tarjota kielitietoisien pedagogiikan koulutusta osana yliopistopedagogisia opintoja. Samaan aikaan tulisi varmistaa hakijoille ja opiskelijoille ohjausta ja neuvontaa tarjoavan muun henkilöstön osaamisen kehittämisen mahdollisuudet. Henkilöstön osaamisen lisäämisen tarpeen ei nähty koskevan vain sosiaalityötä, vaan kyse on koko yliopistotasoisesta tarpeesta. Tavoitteena tulisi olla, ettei esimerkiksi yksilöllisiä järjestelyitä tarvittaisi jatkuvasti lisää, vaan opetus- ja ohjauskäytänteet olisivat ylipäätään saavutettavampia erilaisille oppijoille.

Keskeiset kehittämiskohteet

- Maahanmuuttaneiden vahvuuksia ja kielellisen tuen tarpeita ei tunnisteta riittävän varhaisessa vaiheessa.
- Kielitietoiset ohjaus- ja opetuskäytänteet eivät ole osa yliopiston toimintaa, ja osaaminen on kertynyt vain tietyille tahoille.

Ehdotetut toimenpiteet

- Maahanmuuttaneiden kieli- ja opiskeluvalmiuksien kartoittamiseksi ja kieliopintojen suunnittelemisen tueksi on saatava työkaluja. Kehittämisessä on tarkasteltava rinnakkain Academic Readiness Screening -prosessia ja Kielibuustin Kieli-HOPS-materiaaleja.
- Kieli- ja sisältöopintojen integroimiseksi yhteistyötä tulee tiivistää tiedekunnan, laitoksen, tutkinto-ohjelman ja kielenopetuksen tarjoajan kanssa. Kielellisen tuen tulee läpäistä koko opintopolku käytännönopetusjaksot mukaan luettuina.
- Henkilöstökoulutusta tulee tarjota kielitietoisista ohjaus- ja opetuskäytänteistä. Kouluttautumiseen ja käytänteiden vakiinnuttamiseen tulee myös resursoida työaikaa.

2.5. Ulkomaisten tutkintojen tunnistaminen ja tunnustaminen

2.5.1. Ammattioikeuden hakeminen

Vain Valviran laillistama henkilö saa työskennellä sosiaalityöntekijänä Suomessa. Muissa maissa sosiaalityöntekijän ammatti ei ole välttämättä yhtä säännelty kuin Suomessa, ja alalla voi työskennellä monenlaisilla tutkinnoilla. Suomeen muuttaneen sosiaalialan tutkinnon suorittaneen korkeakoulutetun täytyykin hakea ammattioikeutta Valviralta, mikäli haluaa työskennellä Suomessa sosiaalityöntekijänä.

Valviralle sosiaalihuollon ammattioikeushakemuksia tulee lähinnä sosionomin ja sosiaalityöntekijän ammatteihin. Valvira voi tehdä päätöksen myös ehdollisena, ja tässä tapauksessa hakijan tulee suorittaa joko sopeutumisaika tai Sosnetin järjestämä kelpoisuuskoe (ks. Sosnet, ei pvm; Valvira, ei pvm.-a.). Korvaavien toimenpiteiden suorittamiselle ei ole asetettu aikarajaa, ja hakija saa itse valita, kumman korvaavan toimenpiteen suorittaa. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) on esitetty vuosien 2021–2023 ammattioikeuden hakemusmäärät, myönnettyt ammattioikeudet sekä ehdolliset tunnustamispäätökset. Luvan sosiaalityöntekijänä toimimiseen saaneet ovat niitä, jotka ovat saaneet ehdollisen päätöksen ja suorittavat sopeutumisaikaa sosiaalihuollon toimintayksikössä.

Taulukko 1. Ulkomaisten tutkintojen hakemusmäärät, myönnettyt ammattioikeudet sekä laaditut ehdolliset tunnustamispäätökset 2021–2023.

Hakemusmäärät	2021	2022	2023
EU/ETA	46	22	17
EU/ETA-alueiden ulkopuolinen	8	2	1

Myönnettyt ammattioikeudet	2021	2022	2023
laillistettu sosiaalityöntekijä	30	12	14
lupa toimia sosiaalityöntekijänä	4	1	11

Laadittuja ehdollisia tunnustamispäätöksiä	2021	2022	2023
Myönteisiä (EU/ETA)	7	2	9
Myönteisiä (EU/ETA ulkopuolinen)	2	2	5

Lähde: Valvira 2024

Useimmiten sosiaalityön ammattioikeutta haetaan Ruotsissa tai Virossa suoritettun tutkinnon perusteella. Näissä maissa suoritetuista tutkinnoista Valviralla on myös eniten tietoa, ja prosessi on siten nopeampi ja myös hakijalle edullisempi. Hakijalle tulee kuluja asiakirjojen käännöksistä, Sosnetin asiantuntijalausunnoista sekä Valviran päätöksistä. Maksut vaihtelevat myös sen mukaan, onko koulutus suoritettu EU-/ETA-maissa vai niiden ulkopuolella. (ks. lisää maksuista Valvira, ei pvm.-b.; ei pvm.-c.)

Ammattioikeuden hakeminen on hakijalle taloudellinen investointi. Yhtenä korkeakoulutettujen mahdollisena polkuna pidettiin sosionomiksi pätevöitymistä, jonka katsotaan vaativan vähemmän korvaavia toimenpiteitä ja olevan siten nopeampi reitti työelämään; Suomen ulkopuolella suoritettu sosiaalityön tutkinto vastaa Suomessa usein sosionomin tutkintoa. Polku sosiaalityöntekijäksi näyttäytyy pitkänä erityisesti niiden osalta, jotka eivät ole suorittaneet tutkintoaan Ruotsissa tai Virossa. Polun pituus vaikuttaa osaltaan siihen, että sosiaalialalle ulkomailla kouluttautunut maahanmuuttanut hakeutuu muihin kuin sosiaalityöntekijän tehtäviin.

2.5.2. Kielitaito este korvaavien toimenpiteiden suorittamiselle

Sosnetin (2018) selvityksen mukaan kielitaito on noussut monilla ammattioikeutta hakevilla maahanmuuttaneilla esteeksi sosiaalityöntekijänä toimimiselle: harva pystyy täyttämään ehdollisen päätöksen vaatimukset. Valvira edellyttää terveydenhuollon osalta kaikilta hakijoilta B1-tason kielitaitoa, mutta sosiaalihuollon puolella B1-tason kielitaidon osoittaminen vaaditaan vain EU-/ETA-maiden ulkopuolisilta hakijoilta. Ehdollisessa päätöksessä edellytettävien kelpoisuuskokeen tai sopeutumisaajan suorittaminen vaatii kuitenkin käytännössä erinomaista suomen tai ruotsin kielien hallintaa:

Jos tällöinen hakija suorittaa sitä kelpoisuuskoea tai sitä sopeutumisaikaa, eihän niitä käytännössä ilman suomen tai ruotsin kielitaitoa mitenkään voi toteuttaa, että se kielitaito tulee siinä osoitetuksi.

Valviran edustaja

Valviran edustajien mukaan hakuprosessi on tällä hetkellä toimiva: yhteistyö Sosnetin kanssa sujuu hyvin, hakijat löytävät työpaikkoja sopeutumiskausille ja kelpoisuuskoet nähtiin hyvänä käytänteenä. Sosnetin ulkomaiset tutkinnot -työvaliokunnassa katsottiin puolestaan hankalaksi se, että Sosnetin myönteisen päätöksen saanut henkilö ei kuitenkaan pysty suorittamaan korvaavia toimenpiteitä kielitaidon takia:

Siinä on se hankaluus, että monet sellaiset henkilöt, joille me annetaan myönteinen lausunto, että joo, voit saada pätevyyden, kun suoritat tämän sopeutumisan tai nämä kelpoisuuskokeet, niin eihän ne ihmiset käytännössä pysty niitä tekemään, koska heillä ei ole sitä riittävää kielitaitoa, että voisi työpaikan sosiaalityöntekijänä saada.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

2.5.3. Kelpoisuuskokeeseen valmistautumisen käytänteiden kehittäminen

Kelpoisuuskokeeseen valmistaudutaan lukemalla kielellisesti ja sisällöllisesti haastavia lakipaketteja ja suomalaiseen palvelujärjestelmään perehdyttävää kirjallisuutta. Kirjallisuuspaketit ovat nykyisellään ainoa vaihtoehto kelpoisuuskokeeseen valmistumiselle, ja tätä käytännettä pidettiin epäpedagogisena:

Mä itse toivoisin, että kun voisi näitä kauheita kirjepaketteja, jotka nyt ei ole mitenkään pedagogisia. Se on aika hurja, että jos meidän omille [suomenkielisille sosiaalityön] opiskelijoille laitettaisiin sellainen kasa kirjoja eteen ja sanoisi, että lue tenttiin nämä, niin ei kävisi. En ymmärrä, miksi se on sellainen.

Oppilaitoksen opetushenkilöstön edustaja

Yliopistojen tulee lain (Laki ammattipätevyyden tunnustamisesta 1384/2015) velvoittamana järjestää kelpoisuuskoee, mutta Valviran näkökulmasta valmiuksia on mahdollista kerryttää myös muilla tavoin kuin kirjepaketein: yliopistojen uudenlaiset, pedagogisemmat ratkaisut ovat siis mahdollisia. EU-/ETA-alueen ulkopuolella tutkintonsa suorittaneiden lääkäreiden tulee suorittaa laillistamiskoe, ja näihin on järjestetty esimerkiksi Itä-Suomen ja Tampereen yliopistoissa osallistujille maksutonta valmentavaa koulutusta. Eri tahoja edustavat keskustelijat olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, ettei käytänteisiin ole mahdollista tehdä muutoksia nykyisin resurssein. Samaa aikaa pidettiin olennaisena sitä, että kehitettävistä käytänteistä tulisi pysyviä myös mahdollisen ulkoisen rahoituksen päätyttyä.

Uusissa käytänteissä nähtiin erityisen tärkeänä se, että ne tarjoaisivat mahdollisuuden perehtyä nimenomaan suomalaiseen palvelujärjestelmään:

Tarvittaisiin sellaista opetusta, mikä perehdyttäisi suomalaiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään ja lainsäädäntöön, joka kehystää sosiaalityöntekijöiden työtä.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Uutena mahdollisena ratkaisuna pohdittiin räätälöityä koulutusta, kuten täydennyskoulutusta, mutta ongelmana pidettiin paitsi täydennyskoulutuksen vaativaa jatkuvaa rahoitusta myös sitä, että maahanmuuttaneet olisivat irrallaan muista

opiskelijoista. Täydennyskoulutuksen sijaan keskusteluissa nousi esiin mahdollisuus suorittaa soveltuvia opintojaksoja joko avoimessa yliopistossa tai yliopistojen sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa. Tässä tapauksessa korkeakoulutettu maahanmuuttanut opiskelisi erillisopinto-oikeudella. Tutkinto-ohjelmissa opiskelun nähtäisiin edistävän paitsi oppimista myös verkostoitumista.

Suomeksi opiskeleminen edellyttäisi kuitenkin sitä, että suomen kielen taito riittää suomeksi opiskeluun ja myös sitä, että opintojaksoihin on rakennettu kielellinen tuki. Vaaditaankin enemmän tietoa siitä, mitä opintojaksoja olisi mahdollista suorittaa ja miten, mikäli olemassa olevien rakenteiden sijaan tai rinnalle halutaan vaihtoehtoisia malleja. Tämän tyyppisen koulutusmahdollisuuden lisääminen edellyttäisi tehokasta alkuvaiheenohjausta, mikä puolestaan edellyttää Jyväskylän yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelmien yhteistyötä SIMHE-palveluiden, Sosnetin ja Valviran kanssa.

Keskeiset kehittämiskohteet

- Kielitaito on este ehdollisten päätösten vaatimusten täyttämiseksi.
- Kelpoisuuskokeeseen voi tällä hetkellä valmistautua perehtymällä itsenäisesti eri aihealueisiin liittyviin kielellisesti vaativiin kirjapaketteihin. Tämän nähdään vähentävän korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden mahdollisuuksia pätevyitä sosiaalityöntekijöiksi Suomessa.

Ehdotetut toimenpiteet

- Kelpoisuuskokeeseen valmistautumisen tueksi tulee selvittää korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden mahdollisuudet suorittaa soveltuvia opintojaksoja avoimessa yliopistossa tai erillisopinto-oikeudella sosiaalityön tutkinto-ohjelmissa. Suoritettavilla opintojaksoilla tulisi huomioida opetuksen kielellinen saavutettavuus.
- Kelpoisuuskokeeseen valmistautumisen käytänteiden kehittäminen edellyttää resursointia Sosnetin tasolla.
- Korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden alkuvaiheen ohjauksen osalta tulee tiivistää Sosnetin, SIMHE-palveluiden sekä Valviran välistä yhteistyötä.

3 YHDENVERTAINEN JA SAAVUTETTAVA KORKEAKOULUTUS KUULUU KAIKILLE

Saavutettavan, inklusiivisen yliopiston tulee mahdollistaa moninaisten opiskelijaryhmien korkeakouluttautuminen. Maahanmuuttaneet ovat vielä aliedustettu ryhmä Jyväskylän yliopistossa ja tarkastelun kohteena olleissa sosiaalityön tutkinto-ohjelmissä. Sosiaalityön tutkinto-ohjelmien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistämistä vaikeuttavat jo aiemmin suomenkielisissä tutkinto-ohjelmissä tunnistetut esteet: maahanmuuttaneita ei erityisesti tavoitella tutkinto-ohjelmiin, heillä ei ole mahdollisuuksia kilpailla opiskelijavalinnoissa, eikä opintoihin ole rakennettu systemaattista kielellistä tukea (ks. Airas ym., 2019; JYU.INTEGRA, 2021; Sosnet, 2018). Keskeisenä haasteena on se, etteivät sosiaalityön tutkinto-ohjelmat tai suomenkieliset yliopisto-opinnot ylipäättään näyttäyty maahanmuuttaneille saavutettavina tai heille kuuluvina. Samaan aikaan opiskelijavalinnoissa kilpaillakseen maahanmuuttaneiden suomen kielen taidon tulisi olla jo ennen opintojen alkamista äidinkielen tasolla, vaikkei hakukelpoisuus tätä edellytä.

Olemassa oleviin rakenteisiin vaikuttaminen ja uusien, kohdennettujen toimien toteuttaminen vaativat paitsi yliopistotason keskustelua yhdenvertaisuudesta myös yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tulkintaa. Jotta suomenkielisten tutkinto-ohjelmien saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta voidaan edistää, tulee avartaa käsitystä siitä, kelle yliopisto-opintojen nähdään kuuluvan – keitä yliopistossa ei nähdä, miksi ei nähdä ja miten esteitä voidaan purkaa:

Pitäisi kaikenlaisen kantaväestön kaikenlaisissa tilanteissa tunnistaa niitä omia sokeita pisteitä. Ei se ole helppoa. Ja sit se koetaan niin herkästi sellaisena syyllistävänä, kun se koko pointti on se, että kyse ei ole sinusta ((naurahtaa)) [--] Näitä ihmisiä ei nähdä tässä järjestelmässä, ja se on se pointti.

Oppilaitoksen hallintohenkilöstön edustaja

Eriarvoistavat rakenteet tulee tehdä näkyviksi, ja yliopiston tulisi instituutioina ottaa vastuu näiden eriarvoisuutta toisintavien rakenteiden purkamisesta (ks. Piller, 2021). Vie kuitenkin aikaa ennen kuin kielellinen saavutettavuus lävistää yliopiston opiskelijamarkkinoinnin, haku- ja valintakäytänteet sekä suomenkieliset tutkinto-ohjelmat. Positiivisen erityiskohtelun eli tarvehankintaisen tuen hyödyntäminen näyttäytykin selvityksen perusteella ensisijaisena toimenpiteenä, jotta maahanmuuttaneiden yhdenvertaisia kouluttautumismahdollisuuksia voidaan edistää. Positiivisen erityiskohtelun tarve kohdistuu erityisesti maahanmuuttaneiden pääsyyn: maahanmuuttaneille valintakokeisiin annettava lisäaika sekä heille suunnatut kiintiöpaikat tai erillishaut omine valintamenettelyineen ovat ensimmäisiä askelia kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta, kunnes yliopiston suuremmalle hakijajoukolle suunnatut perusväylät ja valintamenettelyt mahdollistavat myös maahanmuuttaneiden opintoihin pääsyn.

On kuitenkin tärkeää huomioida, että koulutuksellisen saavutettavuuden edistämiseksi tulee samanaikaisesti ratkaista maahanmuuttaneiden tavoittamisen, pääsyn ja opintojen aikaisen tuen kysymykset: vain pääsyn esteiden purkaminen ei takaa sitä, että maahanmuuttaneita hakeutuisi sosiaalityön tutkinto-ohjelmiin nykyistä enemmän, vaan vaaditaan opiskelijamarkkinoinnin kohdentamista sekä uusia yhteistyömalleja maahanmuuttaneiden tavoittamiseksi. Samoin tarvitaan opintojen aikaista tukea, jotta valintaperusteissa mainitulla kielitaidon taitotasolla on myös mahdollista edetä opinnoissa ja saavuttaa sellaiset valmiudet, että myös työllistyminen ja työssä menestyminen on mahdollista. Opintojen tueksi tarvitaan kielitietoista ohjausta ja opetusta, jotta tarkoituksenmukaiset kielellisen tuen muodot lävistäisivät koko tutkintokoulutuksen ja mahdollistaisivat myös työelämässä tarvittavien valmiuksien kehittymisen (ks. myös Airas ym., 2019; JYU.INTEGRA, 2021; Tervola & Honko, 2023). Kehittämistyöhön on jatkossa tärkeää tavoittaa myös maahanmuuttaneita alumneja, nykyisiä opiskelijoita tai sosiaalityön opintoja harkitsevia, jotta myös heidän äänensä tulevat kuulluksi. Samoin opiskelijoiden hyvinvointia, osallisuutta ja yliopistoyhteisöön kiinnittymistä edistävät tahot tulee saada työhön mukaan.

Keskeisenä maahanmuuttaneille suunnattujen reittien mahdollistamisen esteenä näyttäytyy jo aiemmin tunnistettu vaikeus tunnistaa kohderyhmän edustajat

(ks. Airas ym., 2019). Esimerkiksi erillishaun tai kiintiöpaikkajärjestelmän rakentamiseksi tulee tunnistaa, keille nämä väylät on suunnattu ja millä perusteella. Yliopistolain (558/2009 36§) mukaan hakijoita saa jakaa eri ryhmiin koulutustaustan perusteella, joten on selvittävä, mikä koulutustaustassa osoittaa hakukelpoisuuden tiettyyn valintaväylään. Tässä yhteistyötä on tehtävä myös opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, jotta eri maahanmuuttaneiden ryhmiä on ylipäätään mahdollista huomioida käytänteitä kehitettäessä.

Tämä selvitys vastaa siihen, millaisia toimenpiteitä yliopisto- ja tutkinto-ohjelmatasolla edellytettäisiin, jotta suomenkielinen sosiaalityön yliopistokoulutus olisi nykyistä saavutettavampaa ja yhdenvertaisempaa kaikille. Toimenpiteet edellyttävät yliopistotasosta sitoutumista ja riittävää resursointia: koulutuksellisen saavutettavuuden edistäminen tulisikin nähdä investointina tulevaan väestöpohjan ja siten myös hakija- ja opiskelijapohjan moninaistuessa. Kehittämistyön pidemmän tähtäimen tavoitteena tulee olla saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen yksittäisten tutkinto-ohjelmien ulkopuolella; maahanmuuttaneilta edellytetään yliopistoissa jo hakeutumisvaiheessa sellaisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia, joiden kartuttamiselle yhteiskunta ei tarjoa yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Samaan aikaan yliopistoilla ei ole keinoja tunnistaa maahanmuuttaneita tai heidän tarpeitaan eikä tarjota systemaattista tukea yliopisto-opinnoissa tai työelämässä tarvittavien valmiuksien kehittämiseksi. Koulutuksen ja työmarkkinoiden eriytymisen vahvistamisen sijaan yliopistojen rakenteiden tuleekin pystyä palvelemaan tulevaisuudessa yhä moninaisempia opiskelijaryhmiä osana yliopiston normaalia, vakiintunutta toimintaa.

4 TOIMENPITEET SAAVUTETTAVUUDEN JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Tavoittaminen ja tutkinto-ohjelmien markkinointi

- Suomenkielisten tutkinto-ohjelmien markkinointia tulee kohdentaa myös maahanmuuttaneille. Markkinoinnissa tulee hyödyntää maahanmuuttaneiden opiskelu- ja uratarinoita, opiskelijälähettilästoimintaa sekä panostaa valinta- ja hakuprosesseista viestimisen kielelliseen saavutettavuuteen.
- Viestinnän tulee olla yhdenmukaista sekä kieli- ja kulttuuritietoista yliopiston verkkosivuilla, Opintopolussa ja Yliopistovalinnat.fi-sivustolla.
- Eri maahanmuuttaneiden ryhmien tavoittamiseksi yhteistyötä tulee tiivistää alueen oppilaitosten, maahanmuuttaneille suunnattujen ohjaus- ja neuvontapalveluiden, kunnan työllisyyspalveluiden sekä hyvinvointialueen kanssa. Valtakunnallista markkinointia tulee edistää valtakunnallisten verkostojen tasolla.
- Koulutuksellinen eriytyminen alkaa jo varhain. Yhteistyötä eri koulutusasteiden kanssa tulee lisätä, jotta polut suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin näyttäytyisivät nykyistä saavutettavammilta.
- Tavoittamisen, pääsyn ja opintojen aikaisen tuen kysymyksiä tulee ratkoa samanaikaisesti koulutuksellisen saavutettavuuden edistämiseksi.

Tutkinto-ohjelmiin pääsy

- Opiskelijavalintojen saavutettavuuden edistämiseksi vaaditaan yliopistotason keskustelua yhdenvertaisuuslain ja positiivisen erityiskohtelun tulkinnasta. Prosessissa tulee kuulla myös yhdenvertaisuusvaltuutettua.
- Toimenpiteitä toteutettaessa tulee huomioida eri maahanmuuttaneiden ryhmien yhdenvertainen pääsy. Näitä ryhmiä ovat suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -ylioppilaskokeen suorittaneet, suomalaisen ammatillisen perustutkinnon tai korkeakoulututkinnon suorittaneet maahanmuuttaneet sekä korkeakoulutetut ja korkeakoulukelpoiset maahanmuuttaneet.
- **Valintamenettelyt**
 - Valintakokeiden kielelliseen saavutettavuuteen tulee voida vaikuttaa: valintakokeita laadittaessa tulee varmistaa yhteistyö kielen, arvioinnin ja testaamisen asiantuntijoiden kanssa.
 - Myös kehittyvällä suomen kielen taidolla tulee olla mahdollista menestyä valintakokeissa. Maahanmuuttaneilla tulee olla mahdollisuus saada lisää aikaa valintakokeisiin. Tämä vaatii keskustelua yksilöllisistä järjestelyistä OHA-forumin ja koulutuksesta vastaavien vararehtoreiden tasolla sekä yhdenvertaisuuslain tulkintaa.
- **Uusi valintaväylä**
 - Suomenkielisiin tutkinto-ohjelmiin tarvitaan rinnakkaisia reittejä, kunnes kielellinen saavutettavuus lävistää yliopiston yleiset opiskelijavalintaprosessit. Tässä vaihtoehtoina ovat kiintiöpaikkajärjestelmä tai erillishaku. Näiden väylien kynnyskysymykset tulee ratkaista ja valita vaihtoehdoista tarkoituksenmukaisin joko kandidaatti- ja maisteriohjelmaan tai maisteriohjelmaan.
 - Yhdenvertaisuuden lisäämiseksi ja tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden kohdentamiseksi maahanmuuttaneiden eri ryhmät tulee pystyä tunnistamaan. Koulutustaustasta saatavilla oleva tieto tulee selvittää ja määritellä tutkinto-ohjelmiin hakevien hakukelpoisuus tiedekunnan, koulutuspalveluiden ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyönä.

Tutkinto-ohjelmiin pääsy

• Kielitaitovaatimukset

- Suomen kielen taidon ja opiskeluvalmiuksien osoittamiseen tulee kehittää uusia ratkaisuja: Monikielisen akateemisen viestinnän keskuksessa kehitettyä Academic Readiness Screening (ACRES) -prosessia tulee kehittää edelleen suomenkielisten tutkinto-ohjelmien tarpeisiin.
- Mahdollisuudet hyödyntää ja kehittää edelleen ACRESia kielitaidon riittävyyden osoittamisessa ja/tai omana valintamenettelynään tulee selvittää tutkinto-ohjelman, kielikoulutuksen tarjoajan ja koulutuspalveluiden yhteistyönä.
- Avoimessa yliopistossa opiskellaan vaativia, yliopistotasoisia opintoja suomeksi. Vaaditulla menestyksellä suomeksi suoritettujen avoimen yliopiston opintojen tulee riittää osoittamaan suomen kielen taidon riittävyys tutkinto-ohjelmiin hakeuduttaessa eikä erillistä kielitaitotodistusta tule vaatia. Tämä edellyttää muutosta suomen kielen kielitaitovaatimuksiin yliopiston opiskelijavalintoja koskevissa yleisissä linjauksissa.

• Ulkomaiset tutkinnot

- Ehdollisten toimenpiteiden suorittamiselle ei ole tarjolla kielellistä tukea. Kelpoisuuskokeeseen valmistautumiseen tulee kehittää uusia ratkaisuja, kuten soveltuvat avoimen yliopiston opinnot tai erillisopinto-oikeudella opiskeltavat tutkinto-ohjelman opintojaksot. Suoritettavilla opintojaksoilla tulee huomioida opetuksen kielellinen saavutettavuus.
- Kelpoisuuskokeeseen valmistautumisen käytänteiden kehittäminen edellyttää resursointia Sosnetin tasolla.
- Korkeakoulutettujen maahanmuuttaneiden alkuvaiheen ohjauksen osalta tulee tiivistää Sosnetin, SIMHE-palveluiden sekä Valviran välistä yhteistyötä.

Opintojen aikainen ohjaus ja kielellinen tuki

- **Opintojen ohjaus ja opintojen aikainen tuki**
 - Maahanmuuttaneiden kielellisen tuen tarpeiden kartoitus ja tarkoituksenmukainen ohjaus tulee aloittaa jo varhaisessa vaiheessa.
 - Kielitietoisien ohjauksen toteutumiseksi ja tarkoituksenmukaisen kielipolun suunnittelemiseksi tulee hyödyntää ja tarkastella rinnakkain ACRES-prosessia ja Kielibuustin kielenoppimissuunnitelman (kieli-HOPS) materiaaleja. Opintojen ohjausta tulee kehittää yhdessä tutkinto-ohjelman, koulutuspalveluiden ja kielikoulutuksen tarjoajan kanssa.
 - Kehittämistyöhön tulee jatkossa ottaa mukaan opiskelijoille suunnattuja psykososiaalista hyvinvointia tukevia ja opiskelijoiden osallisuutta ja yliopistoyhteisöön kiinnittymistä edistäviä tahoja.
 - Alumni- ja nykyisten maahanmuuttaneiden opiskelijoiden asiantuntemusta tulee hyödyntää koulutuspolkua suunniteltaessa.
- **Kielellinen tuki**
 - Sisältöaineen opettajien ja kieltenopettajien yhteistyötä tulee tiivistää kieli- ja sisältöopintojen integroimiseksi ja kielitietoisien ohjaus-, opetus- ja arviointikäytänteiden vakiinnuttamiseksi.
 - Kielellisen tuen tulee lävistää sisältöopinnot ja ulottua myös käytännönopetusjaksoihin: käytännönopetusjaksoille tulee laatia sisällöllisten tavoitteiden rinnalle myös kielelliset tavoitteet. Tässä tarvitaan kielikoulutuksen tarjoajan, tutkinto-ohjelman, laitoksen ja tiedekunnan välistä yhteistyötä.
 - Työelämäyhteistyötä tulee tiivistää, jotta käytännönopetusjaksojen ohjaajilla on välineitä tukea kielellisten tavoitteiden saavuttamista. Ratkaisuja käytännönopetusjaksojen kehittämiseen tulee etsiä yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan yhteistyöalueen kanssa.
 - Opetus- ja ohjaushenkilöstölle tulee tarjota henkilöstökoulutusta kielitietoisesta pedagogiikasta ja sen käytänteistä. Kouluttautumiseen ja uusien opetus- ja ohjauskäytänteiden vakiinnuttamiseen tulee resursoida aikaa. Koulutuksen kehittämisessä tarvitaan tutkinto-ohjelman, laitoksen, tiedekunnan ja kielikoulutuksen tarjoajan välistä yhteistyötä. Koulutusta tulee tarjota myös osana yliopistopedagogisia opintoja.

Lähteet

- Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi, M.-L., Sarparanta, T., Vuori, H. & Väättäin, H. 2019. Taustalla on väliä. Ulko-maalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Julkaisut 2019: 22. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2219.pdf
- Ammattikorkeakoululaki 932/2014.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>
- Council of Europe 2018. Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. Council of Europe. Luettu 26.8.2024. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
- Duff, P. 2010. Language socialization into academic discourse communities. Annual Review of Applied Linguistics, 30, 169–192.
<https://doi.org/10.1017/S0267190510000048>
- García, O. & Wei, L. 2014. Translanguaging: Language bilingualism and education. Palgrave Macmillan.
- Hakala, J. & Sivula, S. 2023. Yliopistokoulutuksen työelämäyhteistyö uudistuvassa sote-kentässä. JYU Reports 31. Jyväskylän yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9821-9>
- Henttonen, E. & Kareinen, J. 2023. ”Kukaan ei synny vihaamaan”. Nuorten dialogit rasismista ja syrjinnästä. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2023: 34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-791-7>
- JYU 2024 = Jyväskylän yliopisto 2024. Sosiaalityön maisteriohjelma (Jyväskylän yliopisto), yhteiskuntatieteiden maisteri (2 v), syksy 2025. Valintaperusteet. Luettu 20.11.2024. <https://www.jyu.fi/fi/tule-opiskelemaan/sosiaalityon-maisteriohjelma-jyvaskylan-yliopisto-yhteiskuntatieteiden-maisteri-2-v-syksy-2025>
- JYU ei pvm. = Jyväskylän yliopisto ei pvm. Kielitietoinen työharjoittelu. Luettu 31.10.2024. <https://www.jyu.fi/fi/opiskelijalle/kielitietoinen-tyoharjoittelu>
- JYU.INTEGRA 2021. Marginaalista valtavirtaan – JYU.INTEGRA. Loppuraportti ja kansallinen selvitys korkeakoulutettujen ja korkeakoulukelpoisten maahanmuuttaneiden kouluttautumisen nykytilasta ja tulevaisuudesta Suomen yliopistoissa. Jyväskylän yliopiston Monikielisen akateemisen viestinnän keskus. <https://www.jyu.fi/fi/file/marginaalista-valtavirtaan>

- Jyväskylän yliopiston tutkintosääntö 2019. Tutkintosääntö. Luettu 18.11.2024.
<https://www.jyu.fi/fi/opiskelijalle/kandi-ja-maisteriopiskelijan-ohjeet/opintoja-ohjaavat-saadokset-ja-maaraykset/tutkintosaanto>
- Kielibuusti 2024a. S2-kielipolkumalli tukee opiskelijan kielenoppimista. Luettu 17.8.2024. <https://www.kielibuusti.fi/fi/ohjaajat/korkeakoulujen-koulutus-suunnittelijoille/s2-kielipolkumalli-tukee-opiskelijan-kielenoppimista>
- Kielibuusti 2024b. Tee kielenoppimissuunnitelma (Kieli-HOPS). Luettu 17.8.2024.
<https://www.kielibuusti.fi/fi/ohjaajat/korkeakoulujen-opinto-ohjaajille/tee-kielenoppimissuunnitelma-kieli-hops>
- Korpela, E., Iso-Heiniemi, E. & Aho, H. 2024. Työharjoittelu on myös kieliharjoittelu. Luettu 31.10.2024. <https://www.kielibuusti.fi/fi/ohjaajat/tyoharjoittelun-ohjaajille/tyoharjoittelu-on-myoys-kieliharjoittelu>
- Kosunen, T. 2021. Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021: 35.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0>
- Kurki, T. 2019. Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education. Helsinki Studies in Education 40. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/294719>
- Laki ammattipätevyyden tunnustamisesta 1384/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151384>
- Leblay, T., Lammervo, T. & Tarnanen, M. (toim.). 2014. Yleiset kielitutkinnot 20 vuotta. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leblay-t.-lammervo-t.-ja-tarnanen-m.-toim.-yleiset-kielitutkinnot-20-vuotta.-2014.pdf>
- LOPS 2019 = Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Luettu 19.8.2024.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukiokoulutus/6828810/tiedot>
- Metropolia ei pvm. Korkeakouluopintoihin valmentavan koulutuksen kiintiö yhteishaussa. Luettu 14.11.2024. <https://www.metropolia.fi/fi/opiskelu-metropolia/hakeminen/valmaa-kiintiö>
- Movi ei pvm. = Monikielisen akateemisen viestinnän keskus ei pvm. ACRES – kieli- taidon ja akateemisten taitojen arviointi osana kansainvälisiä tutkinto-ohjelmia. Luettu 8.8. 2024. <https://www.jyu.fi/fi/movi/acres-kielitaidon-ja-akateemisten-taitojen-arviointi>
- Ndomon, Q. 2024. The working underclass: Highly educated migrants on the fringes of the Finnish labour market. JYU Dissertations 744. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9906-3>

- Piller, I. 2021. Language and social justice. The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology, 1–7.
<https://doi.org/10.1002/9781118786093.iela0416>
- POPS 2014 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Luettu 19.8.2024. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tiedot>
- Pyykkö, R. 2017. Monikielisyys vahvuudeksi: Selvitys Suomen kielivaran tilasta ja tasosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017: 51.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-535-8>
- Sosnet ei pvm. Sosiaalityön kelpoisuuskokeet. Luettu 14.11.2024.
<https://www.sosnet.fi/FI/Yhteistyö/Kelpoisuuskoee>
- Sosnet 2018. Final report. Developing social work education to face the needs of multicultural societies and students with immigrant backgrounds. Finnish National University Network for Social Work.
- TEM 2023 = Työ- ja elinkeinoministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. Talent Boost 2023–2027: Työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton toimenpideohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2023: 71.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-550-4>
- Tervola, M. & Honko, M. 2023. Monikielisten korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia pärjäämisestä suomenkielisessä tutkintokoulutuksessa. Yliopistopedagogiikka, 30(2). <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2023/12/22/monikielisten-korkeakouluopiskelijoiden-kokemuksia-parjaamisesta-suomenkielisessa-tutkintokoulutuksessa>
- Tilastokeskus 2024. Nykyisen tasoinen nettomaahanmuutto ylläpitäisi väkiluvun kasvua. Tiedote. Luettu 25.10.2024. <https://stat.fi/julkaisu/cln1i9lg94af80bw1rxn0njfg>
- Riitaoja, A.-L., Virtanen, A., Reiman, N., Lehtonen, T., Yli-Jokipii, M., Udd, T. & Peniche-Ferreira, L. 2022. Migrants at the university doorstep: How we unfairly deny access and what we could (should) do now. Apples: Journal of Applied Language Studies 16(2), 121–145. <https://doi.org/10.47862/apples.112578>
- Valtioneuvosto 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023: 58.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- Valvira ei pvm.-a. Sopeutumisaika ja kelpoisuuskoee. Luettu 14.11.
<https://valvira.fi/ammattioikeudet/sopeutumisaika-ja-kelpoisuuskoee>
- Valvira ei pvm.-b. EU- tai ETA-valtiossa sosiaalialan ammattiin koulutetut. Luettu 18.11.2024. <https://valvira.fi/ammattioikeudet/eu-tai-eta-valtiossa-sosiaalialan-ammattiin-koulutetut>

Valvira ei pvm.-c. EU- tai ETA-valtioiden ulkopuolella sosiaalialan ammattiin koulutetut. Luettu 18.11.2024. <https://valvira.fi/ammattioikeudet/eu-tai-eta-valtioiden-ulkopuolella-sosiaalialan-ammattiin-koulutetut>

Vipunen 2024a. Opetushallinnon tilastopalvelun analyysiraportti: korkeakoulujen hakeneet ja paikan vastaanottaneet. Suodatus: äidinkieli muu, koulutuksen kieli suomi, vuosi 2024, hakenut vain yliopistokoulutukseen. Tiedot haettu 15.8.2024 osoitteesta <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku%20ja%20valinta%20-%20korkeakoulu%20-%20live.xlsb>

Vipunen 2024b. Opetushallinnon tilastopalvelun analyysiraportti: korkeakoulujen hakeneet ja paikan vastaanottaneet. Suodatus: äidinkieli suomi (sis. saame), koulutuksen kieli suomi, vuosi 2024, hakenut vain yliopistokoulutukseen. <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku%20ja%20valinta%20-%20korkeakoulu%20-%20live.xlsb>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>

Yliopistolaki 558/2009. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>

Kirjoittaja

Aija Virtanen, FT, tutkimuskoordinaattori, humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, [ORCID ID: 0000-0003-4763-5700](https://orcid.org/0000-0003-4763-5700).